

Barnets sexuella utveckling

Utveckling av material för att stöda sexualfostran bland 0-5-åringar

Fröberg Linn
Jensén Felicia
Laatikainen Pinja
Lindberg Fanny
Salminen Katja
Öberg Carolina
Öberg Magdalena

Examensarbete för Socionom (YH)

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Åbo 2019

EXAMENSARBETE

Författare: Linn Fröberg, Felicia Jensén, Pinja Laatikainen, Fanny Lindberg, Katja Salminen, Carolina Öberg, Magdalena Öberg

Utbildning och ort: Utbildning inom det sociala området, Åbo

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socionom (YH)

Handledare: Susanne Davidsson, Christine Alm

Titel: Barnets sexuella utveckling

Datum 08.05.2019

Sidantal 41

Bilagor 3

Abstrakt

Examensarbetet är skapat för att förebygga osäkerhet och tabu kring frågor om barnets sexualitet. Syftet med detta arbete var att öka de professionellas och barnets förståelse kring sexualitet. Materialet som har skapats skall fungera på ett resursförstärkande sätt i arbetet med barn. Materialet kan användas av professionella men även av andra vuxna med stöd av professionella. Skribenterna har skapat två olika material, ett memoryspel och tio diskussionskort. Arbetet är framställt genom användning av en litteraturoversikt som metod.

I detta arbete kommer följande ämnen bearbetas som de större och centrala delarna i arbetet: sexualitet, sexualfostran, barnets sexuella utveckling i åldern 0–5 år samt barnets rättigheter. Dessutom kommer skribenterna presentera de professionellas roll samt vad sexualfostran innebär inom småbarnspedagogiken.

Språk: Svenska Nyckelord: Sexualitet, identitet, professionella, barnets rättigheter, onani, könsidentitet, sexualfostran, lek, samarbete, vårdnadshavare, utveckling, trappsteg

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Linn Fröberg, Felicia Jensén, Pinja Laatikainen, Fanny Lindberg, Katja Salminen, Carolina Öberg, Magdalena Öberg

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaalian koulutus, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Sosionomi (AMK)

Ohjaajat: Susanne Davidsson, Christine Alm

Nimike: Lasten seksuaalinen kehitys

Päivämäärä 08.05.2019

Sivumäärä 41

Liitteet 3

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoitus on ehkäistä ja minimoida epävarmuus lasten seksuaaliseen kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Työn tarkoitus on lisätä ammattilaisten ja lasten ymmärrystä lapsen seksuaalisuudesta. Työssä esiintyvää materiaalia voi käyttää voimavaroja vahvistavana resurssina lasten kanssa työskennellessä. Materiaalia voivat käyttää ammattilaiset, mutta myös muut aikuiset, jotka saavat tukea ammattilaisilta. Työn kirjoittajat ovat luoneet kaksi erilaista materiaalia, muistipelin ja keskustelukortit. Työssä on käytetty menetelmänä kirjallisuuskatsausta.

Seuraavia aiheita on keskeisesti käsitelty työssä: seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, lasten seksuaalinen kehitys 0-5 vuotiaana sekä lasten oikeudet. Lisäksi kirjailijat esittelevät ammattilaisten työnkuva sekä seksuaalikasvatuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: seksuaalisuus, identiteetti, ammattilaiset, lasten oikeudet, itsetyytytys, sukupuoli-identiteetti, seksuaalikasvatus, leikki, yhteistyö, huoltajat, kehitys, portaat

BACHELOR'S THESIS

Author: Linn Fröberg, Felicia Jensén, Pinja Laatikainen, Fanny Lindberg, Katja Salminen, Carolina Öberg, Magdalena Öberg

Degree Programme: Degree Programme in Social Services, Turku

Specialization: Degree Programme of Social Services

Supervisors: Susanne Davidsson, Christine Alm

Title: Children's sexual development

Date 08.05.2019

Number of pages 41

Appendices 3

Abstract

This thesis is written in order to prevent insecurity and the taboo that surround questions regarding sexual development of children. The purpose of this work is to further the understanding of sexuality, for professionals and children alike. The created material will work in such a way as to promote resourcefulness in children. It can be used, not only by professionals, but also by other adults with the support by professionals. Two different sets of material have been created by the authors: a memory game and ten discussion cards. This thesis has been produced by using literature review as a method.

In this work, the following subjects will be discussed as major, central aspects of the thesis: sexuality, sexual education, the sexual development of children aged 0-5, as well as children's rights. Furthermore, the authors will present the role of professionals, as well as what sexual education entails within early childhood learning.

Language: Swedish

Key words: sexuality, identity, professionals, children's rights, masturbation, gender identity, sexual education, play, collaboration, legal guardian, development, steps

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Centrala begrepp	2
3	Bakgrund	4
3.1	Sexualitetens aspekter	4
3.2	Professionellas roll inom sexualfostran	6
3.3	Barnets sexuella rättigheter.....	8
4	Barnets sexualitet.....	10
4.1	Sexuell utveckling 0-2 år	10
4.2	Sexuell utveckling 2-4 år	12
4.3	Sexuell utveckling 4-5 år	13
5	Sexualfostran	14
5.1	Sexualfostran inom småbarnspedagogen	15
5.2	Att stöda barnets vardag	17
5.3	Vårdnadshavarens inverkan på barnets sexualitet.....	18
6	Metod	19
6.1	Sökhistoria	19
6.2	Etik och tillförlitlighet.....	21
6.3	Metodbeskrivning	24
7	Resultatredovisning	27
7.1	Memoryspel.....	28
7.2	Diskussionskort	33
8	Kritisk granskning och avslutande diskussion	38
	Källor	42

Bilageförteckning

Bilaga 1:	Artikelöversikt
Bilaga 2:	Memoryspelet
Bilaga 3:	Diskussionskorterna

1 Inledning

Valet av ämnet ”Hur kan barnets sexuella utveckling stödas mångprofessionellt” grundar sig på skribenternas intresse samt en vilja till att få ökad kunskap om ämnet. Detta ämne har varit aktuellt under den senaste tiden, i synnerhet efter bland annat ”Me Too” -kampanjen som inleddes år 2017. Detta har resulterat i att skribenterna reflekterat kring huruvida det finns behov av sexualfostran hos barn från 0 till 5 år. Baserat på bland annat erfarenhet från arbetslivet och praktikperioder kunde skribenterna konstatera att behovet finns. Skribenterna anser att sexualfostran och kunskap om den behövs i barnets vardag även om det inte är ett ämne som tas upp i till exempel styrdokumentet Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018. Kunskap är väsentligt och nödvändigt, inte enbart för vuxna och professionella utan även för barnet. Med rätt information och kunskap om den egna kroppen kan barnet få lära sig om sina egna rättigheter och på så sätt känna igen situationer som inte är okej.

Skribenterna har kommit fram till att en avgränsning bör göras eftersom ämnet är väldigt brett. I fråga om avgränsningen ligger fokus på småbarnspedagogiken. Skribenternas vision är att det kommande materialet skall kunna användas av professionella inom småbarnspedagogiken, övriga professionella inom social- och hälsovården samt av vårdnadshavare. Vårdnadshavare rekommenderas dock att använda materialet i samråd med en professionell. Den professionella kan till exempel vara en lärare inom småbarnspedagogiken. Avgränsningen resulterade även i att fokus kommer att ligga på sexualfostran på ett allmänt plan. Arbetet lägger inte fokus på barn från olika kulturer, på barn med funktionsnedsättningar eller specialbehov.

Skribenterna har valt att inleda arbetet med att redovisa för centrala begrepp. Därefter ges en inblick i bakgrund till sexualiteten, det vill säga vad sexualitet och integritet innebär, samt barnets rättigheter. Därefter presenteras de professionellas åsikter om barnets sexuella utveckling. Kapitel 4 beskriver barnets sexuella utveckling från åldern 0–5 år där skribenterna har valt att dela in utvecklingen i tre olika åldersgrupper. Kapitel 5 behandlar innebörden med sexualfostran på ett allmänt plan samt dess roll inom småbarnspedagogiken. Därefter presenteras arbetets metoddel som bland annat omfattar en etisk del och en innehållsanalys. I kapitel 7 redovisas resultatet. Arbetet avslutas med en diskussionsdel var skribenterna diskuterar och reflekterar kring frågor och tankar som uppstått under arbetsprocessens gång.

Syftet med arbetet är att öka barnets och de professionellas förståelse kring barnets sexualitet samt att framställa ett material som kan användas för ett stödande ändamål. Skribenternas resultat skall fungera som ett stödmaterial för professionella inom social- och hälsovården för att stöda barnets sexuella utveckling.

Arbetet strävar till att besvara följande frågeställningar:

- Hur kan barnets sexuella utveckling stödas av professionella?
- Hur kan barnets förståelse av de egna sexuella rättigheterna stödas av professionella?

2 Centrala begrepp

I detta kapitel presenteras de centrala begreppen i texten. Dessa begrepp är sådana som läsaren eventuellt antas ha mindre kunskap om, såvida inte läsaren är en individ som fördjupat sig i ämnet sexualitet och sexuell utveckling. Denna del av arbetet är även ett försök till att tydliggöra för läsaren hur skribenterna har tänkt kring användandet av begreppen genom arbetets gång. Genom att klargöra detta i ett tidigt skede av arbetet, minskar även risken för egna tolkningar.

Sexualitet är ett mångfasetterat begrepp som uttrycks och upplevs genom bland annat tankar, känslor och relationer. Sexualiteten påverkas av biologiska-, sociala- och psykologiska faktorer, men även av till exempel individens ekonomiska status. Sexualiteten tar sin form redan i barndomen. Barn uttrycker sin sexualitet genom kroppskontakt, närhet och kärlek. (World health organisation, 2010).

Sexuell hälsa avser psykiskt, emotionellt, socialt och mentalt välbefinnande i kombination med sexualitet. En god sexuell hälsa styrs av positiva och respektfulla förhållningar till sexualitet och relationer. Begreppet syftar även på respekt för egen och andras sexualitet samt de rättigheter som tillkommer. (World health organisation, 2010).

Sexuell utveckling hos barn sker i olika faser i samband med den psykiska, fysiska och sociala utvecklingen. I varje fas lär sig barnet nya saker om sexualiteten och den egna kroppen, men även om känslor och relationer. (Väestöliitto, 2014). Borneman anser (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s.55–56) att barnets sexuella utveckling består av tio olika faser. De tre första faserna sker under barnets första år, och efter detta fördelas faserna årsvis.

Sexualfostran är en mänsklig rättighet och avser undervisning och rådgivning av kroppskänsla i en trygg miljö. Barnet lär sig under sin barndom om den egen kroppen och hur den fungerar. Hemmet har huvudansvaret för sexualfostran, även om ämnet ofta behandlas på övriga platser som till exempel inom småbarnspedagogiken. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att vägleda och besvara barnets frågor enligt ålders- och kunskapsnivå. Sexualfostran behandlar även människorelationer, familjeupplägg, känslor, och integritet. (Väestöliitto, u.d.). En god sexualfostran minskar på felaktiga uppfattningar som barnet kan få då informationen kommer från till exempel barnets vänner. Vidare kan en god sexualfostran minska på marginalisering och mobbning, genom att barnet får stöd att finna sin egen sexuella identitet. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 16-17).

Sexuell identitet behandlar individens känslor, drömmar, fantasier samt vem individen är sexuellt attraherad av (RFSL. Rådgivningen Skåne, u.d.). Till begreppet hör även den sociala sexuella identiteten som syftar till att individen känner samhörighet till en grupp och dess identitet. Den sexuella identiteten tar sin grund redan i barndomen men utvecklas och får sin form först under ungdomsåren. (Santalahti, 2017).

Barnets sexuella rättigheter betyder att alla barn har rätt att uttrycka sig och ställa frågor, rätt att vara omedvetna och att få ta till sig kunskap, rätt till sin egen kropp samt rätt att känna sig själva och att vara trygg (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 29). Barn har även rätt att bestämma över sig själva och den egna kroppen samt att lära sig orden ja och nej och dess innebörd (Ilmonen & Korhonen, 2016, s. 112). Mer djupgående om barnets sexuella rättigheter finns att läsa under kapitel 3.2.

Könsidentitet avser individens inre uppfattning av hens kön. Då det talas om könsidentitet handlar det om vilket kön en individ relaterar till samt identifierar sig med. (Persson, 2016). Könsidentiteten kan kopplas samman med det sociala könet, det vill säga hur samhället ser på en samt förväntar sig av individen. Hormoner och neurologiska faktorer som kommer från det biologiska könet har även en stor inverkan på hur individer identifierar sig. Dock betyder detta inte att alla individer behöver identifiera sig med det könsorgan hen har fötts med. Den sociala omgivningen samt kulturer leder till att barnet uppfostras till det medfödda stereotypiska könet. (Askland & Sataøen, 2014, s. 157).

Onani innebär beröring och utforskandet av sin kropp. Onani hör till barnets sexuella utveckling och förekommer i alla åldrar. Onani handlar om att lära känna sina kroppsdelar

genom beröring och barnet brukar upprepa de smekningar som känns sköna. För barnet är beröring av könsorganet lika vanligt som beröring av andra kroppsdelar. (Viitala, u.d.).

3 Bakgrund

I detta kapitel får läsaren ta del av definitionen på sexualitet och hur den visar sig i barnets utveckling. Utöver detta presenteras en bild över hur de professionella ser på barnets sexualfostran, varför den är viktig och vad som anses vara viktigt gällande barnets lärande om integritet och de egna rättigheterna. Genom att barnet får kunskap om dessa ämnesområden leder det till en tryggare sexuell utveckling och framtid. Alltid är det dock inte ett så enkelt samtalsämne och som på grund av samhällets påtryckningar blivit tabubelagt. För det mesta tas ämnet upp endast då barnet har frågor som de vill ha besvarade, vilket borde förändras.

3.1 Sexualitetens aspekter

Enligt Drury och Bukowski (2013, s. 116) är sexualitet ett komplext ämne och det är svårt att hitta endast en definition på vad det är. Det kan konstateras att sexualitet inte handlar om en sak utan att det omfattar ett flertal olika aspekter. Dessa aspekter är; individens känslor, begär och motivation, synen på jaget, det biologiska perspektivet, relationer till och interaktioner med andra individer samt den egna uppfattningen av andra. Ett annat antagande gällande sexualiteten är att den är en form av utveckling som ser olika ut för alla åldrar och att den grundar sig på erfarenheter från tidigare år. Mer om barnets sexuella utveckling bland 0–5 åringar, kan läsaren finna i kapitel 4.

Sexualitet är något som hänger med hela livet, det förändras och utvecklas på vägen (Marjamäki, Kosonen, Törrönen, & Hannukkala, 2017, s. 37). Vad som är en ”normal sexualitet” är svårt att definiera bland annat för att alla individer är olika och livslängden varierar. Utforskandet av den egna sexualiteten sker hos barn på grund av nyfikenhet medan det under ungdoms- och vuxenåren sker på ett sätt som tillfredsställer individen på flera olika nivåer. Hos barn sker en tydlig förändring i sexualiteten i enlighet med barnets utveckling. Det är dock viktigt att minnas att all utveckling är individuell, alla barn i en viss ålder behöver inte vara i samma utvecklingsstadium. (Drury & Bukowski, 2013, s. 117, 119). Barnets sexualitet och psykiska hälsa skyddas och stärks av en trygg och kärleksfull miljö där barnet accepteras, respekteras, får älska och känna sig älskad. Även förmågan att känna och uttrycka känslor stärker barnets sexualitet. (Marjamäki et al., 2017, s. 37-38). RFSU, det

vill säga Riksförbundet för sexuell upplysning (2015, s. 2,6) stärker detta påstående och påpekar vikten av att professionella och andra bemöter barnet med respekt.

Vid diskussion om barns sexualitet innebär det från barnets sida en förundran, nyfikenhet, informationssökande samt att bekanta sig med sin kropp och sökande av närhet. Barn övar ofta genom lek på sådant som är typiskt för de olika könen. Det är viktigt att de har möjlighet att hitta ett sätt att vara sig själva, oberoende av kön. (Marjamäki et al., 2017, s. 38).

Ett barn är väldigt nyfiskt över sin egen kropp och sin egen sexualitet men hämmas av vuxenvärldens tabu och oro. Ett barn kan lätt uppleva skam i samband med det sexuella utforskandet och lekar. Denna skam kan påverka barnets sexualitet under ett senare stadiet i livet. Det är den vuxnas uppgift att korrekt lära barnet om kroppslig integritet och vad som är privat, utan att ge dem skuld känslor och skam. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 6-7). Integritet syftar främst till fysisk och psykisk immunitet, att få bevara den egna värdigheten och att ha kontroll över uppgifter som gäller en själv. Det handlar även om att skydda sig mot att utomstående tränger sig på och rättigheten att få vara ensam. De väsentligaste bestämmelserna om integritet finns i grundlagen, som trädde i kraft den 1 mars år 2000. (Väestöliitto, u.d.). Då en individs integritet respekteras betyder det att hans omgivning och personliga sfär och privatliv respekteras. Det är även viktigt att respektera rätten till skydd av det privata och personliga. (Flodin & Engström , 2013).

En vuxen skall bekräfta barnets känslor och istället för att neka barnet, hänvisa hen till en mer privat plats om ett barn vill röra på sitt könsorgan (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 6-7). Även i Stones, Inghams och Gibbins (2013, s. 229) forskning lyfter de fram att en professionell eller en vårdnadshavare som nekar barnet att utforska den egna kroppen och att onanera, kan leda till att barnet får en negativ känsla senare i livet då hen vill onanera.

Samhället utgör en stor grund i hur vi som individer förhåller oss till sexualitet och kön. Pojkar och flickor behandlas ofta olika. Flickor som rör vid sin snippa blir oftare tillsagda än pojkar som rör vid sin snopp. Det sägs även att pojkar inte får vara lika ängsliga som flickor utan blir då snabbare tillsagda att de skall rycka upp sig. De olika sätt som samhället bemöter barnen har en betydelse för hur deras förhållande till sexualitet och till den egna kroppen kommer att se ut i framtiden. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 8). Eftersom barn är väldigt nyfikna på sin egen kropp samt andras kroppar är det viktigt att de får information om kroppen och framförallt lär sig olika benämningar för de olika

kroppsdelarna. Då vuxna talar med barn om kroppens olika delar är det även bra att ta upp kroppens sexuella delar på ett naturligt sätt. Sexualitet behandlar kroppens olika delar och dess funktioner men även relationer till andra individer och olika känslor som kan framkomma. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2015, s. 32-33).

Enligt WHO:s (World Health Organisation) standarder för sexualfostran i Europa har barn redan från spädbarnsåldern rätt att få saklig information om känslor, närhet och sexualitet som lämpar sig för deras ålder. Då information ges på lämpligt sätt, kombinerat med att barnet är i en omgivning med trygga och positiva människorelationer, främjas barnets utveckling och det sexuella välbefinnandet. (Marjamäki et al. 2017, s. 38). Enligt Stones et al. (2013, s. 228–229) forskning är det bevisat att barn som har fått en god sexuell kunskap i tidig ålder har ett bättre fysiskt och psykiskt välbefinnande. Dessutom har de lättare att förstå och undvika om det skulle förekomma sexuellt utnyttjande, sexuellt beroende med mera.

Barn brukar inte ha många frågor kring ämnet sexualitet. Det är därför väsentligt att få in diskussioner kring sexualiteten i vardagen. Vid diskussion är det viktigt att som vuxen hållas neutral. Ett barn bör lära sig att de bestämmer över sin egen kropp och att de har rätt att säga nej om något inte känns bra. Då barnet lär sig lyssna till sin egen kropp har barnet även lättare att förstå andras gränser och känslor. Barnet behöver även få veta att alla känslor är okej och att de är värda att lyssna på. Om ett barn inte vill krama en annan vuxen eller ett annat barn så har hen rätt att säga nej. Ett barn bör inte uppmuntras till att göra sådant som hen inte vill. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 9-10).

3.2 Professionellas roll inom sexualfostran

Professionellas roll är att berätta för barn om normer, värderingar och vad som är rätt och fel. Det kan anses vara enkelt att berätta om vad som är rätt eller fel, att inte vara elak eller använda våld. Det kan även anses vara enkelt att tala med barnet om hur en bra kompis är, hur konflikter hanteras och löses, att säga förlåt samt om hur internet kan innehålla risker. (Rädda barnen, 2013, s. 4-5).

Ingman-Friberg (2016, s. 41–42) har diskuterat med professionella inom småbarnspedagogiken, vilka alla var överens om att sexualfostran för barn i åldern 0–5 år bör inkludera bland annat befruktning och graviditet. För dessa ämnen behöver det finnas benämningar enligt barnets mognad. Personalen anser det vara viktigt att tala om för barn

om deras rättigheter. Flera av de professionella som Ingman-Friberg pratat med lyfte även fram det faktum att barn själva möjliggör öppna diskussioner kring sexualitet, genom att ställa frågor. Dessa professionella menar att barnet ställer frågor och att de vuxna enbart behöver svara på dem då det är vad barnet vill veta just då. Svaren som de professionella ger bör vara enligt barnets mognad och förståelse. I Kelloggs (2009, s. 994) studie framkom det att personal inom småbarnspedagogiken hade sett barns sexuella beteende i vardagen. Detta genom att barnen har visat sina könsorgan åt varandra eller satt in något föremål i sig själv eller någon annan.

En del av de professionella som Ingman-Friberg (2016, s. 43–45) talat med, ansåg sexualfostran vara en del av vardagen. Dessa professionella menade att de har en viktig roll som sexualfostrare. De påpekade även att det i en trygg daghemsmiljö är lättare för barn att ta upp ämnet sexualitet samt ställa frågor om det. Även om sexualfostran upplevdes som en del av vardagen för de professionella ansåg de att sexualfostran huvudsakligen hörde till vårdnadshavarna. De ansåg också att det är viktigt att respektera vårdnadshavarnas önskan kring sexualfostran och dess roll i daghemmet. Professionella menade ändå att de inte känner till vad vårdnadshavarna anser om sexualfostran på daghemmet. Ingman-Friberg anser detta vara konstigt och chockerande eftersom professionella pratar med vårdnadshavarna dagligen. Institutet för hälsa och välfärd (2016, s.46-47) påpekar att barn skaffar sig information om sexualitet och de utvecklar bilder, värderingar, attityder och färdigheter. De lär sig genom officiella och inofficiella källor. Vårdnadshavare är inofficiella källor och deras roll är viktig ju yngre barnet är, medan småbarnspedagogiken är en officiell källa.

I en intervjustudie av Anna Kosztovics (u.d., s.14-16, 19–21, 23-25, 37, 47) gällande hur personal inom daghem förhåller sig till barnets sexualitet är väldigt olika. En del anser att barnen skall få pussas, kramas och utforska den egna samt andras kroppar medan andra anser att kläderna bör hållas på och att barnen skall avbrytas. Dock ansåg alla intervjuade att det är positivare för barnen, både nu och i deras framtid, ifall personalen har ett öppet förhållningssätt till sexualitet. I intervjustudien berättar personalen att diskussion kring sexualitet endast kommer upp då barnen själva tar det till diskussion, medan kärlek och känslor diskuteras mera. Alla intervjuade ansåg att barnets sexualitet är ett viktigt område och att professionella borde få mera utbildning och diskussion kring ämnet. Personalen bör ha samma förhållningssätt till barnets sexualitet. I intervjustudien beskriver personalen barnets onani som något omedvetet. Det framkom även att personalen känner sig osäkra i hur de skall förhålla sig till barnets onani. Personalen anser att det är något som är en del av

barnens sexualitet och att förhållningssättet bör vara öppet. Mer om sexulfostran behandlas i kapitel 5.

Barnets sexualitet är ett område som det forskats om väldigt lite. Dock kan det konstateras att det vore nödvändigt att ha kunskap om ämnet. Kunskap kring sexualitet kunde ge vårdnadshavaren och professionella de resurser som behövs för att stöda barnet. De vuxnas sätt att uttrycka sig, både kroppsligt och verbalt, gällande ett barns handlingar är betydande för hurdan uppfattning barnet får om liknande händelser. (Cacciatore, 2016, s. 71-72).

3.3 Barnets sexuella rättigheter

Barnkonventionen är FN:s (Förenta Nationen) överenskommelse och innehåller 54 artiklar med bestämmelser för barns mänskliga rättigheter (Unicef, u.d.). Idag har alla världens länder förutom USA skrivit under att följa detta avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter och inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar (Ecpat, u.d.). Artikel tre säger att barnets bästa alltid ska komma först när det berör beslut som involverar dem. Detta är ett övergripande tema som återkommer i till exempel artikel 19 och 36 där det står att varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller någon annan som tar hand om barnet. Integritet behandlas i artikel 16 där det står att varje barns rätt till privatliv skall respekteras och när det inte respekteras har barnet rätt till lagens skydd. (Unicef, u.d.). Enligt lag om småbarnspedagogik 540/2018 kap 1 § 3 är ett av småbarnspedagogikens syften att främja varje barns rätt till en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med ålder och utveckling. I barnskyddslagen 417/2007 kap 5 § 25 lyfts det fram hur en individ som jobbar inom småbarnspedagogiken är anmälningsskyldig till socialvården ifall det finns misstanke om att ett barn försummas, är utsatt för brott eller sexualbrott.

Alla individer har rätt till sin egen sexualitet och till njutning, oberoende om det är frågan om ett barn, en ungdom, en vuxen eller en äldre person. Det är människan som individ som har makten över det egna sexuella livet vilket innebär att ingen annan har rätt att pressa eller tvinga någon till någonting som hen inte vill eller känner sig obekvämt med. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, s. 110). Enligt Ilmonen och Korhonen (2016, s. 111) är sexualitet som inte handlar om vuxna väldigt tabubelagt inom olika länder och samhällen. De menar att sexualitet anses som okej och ”normalt” då det gäller vuxna men att det varken pratas om eller uppmärksammas då det handlar om barn, ungdomar eller äldre personer. För att konkretisera sin teori lyfter de upp sexualhälsovården som ett exempel; inom

sexualhälsovården erbjuds tjänster för vuxna eller personer som blivit myndiga medan det inte finns några tjänster riktade till de andra åldersgrupperna. De påpekar även att sexualitet handlar om mycket mer än sex, förökning och familjeliv. Det handlar om tillfredsställningen som fås genom sin sexualitet och att det är någonting som alla har rätt till.

Den sexuella utvecklingen är en del av barnets normala utveckling. Eftersom barnets sexualitet är tabubelagt pratas det inte mycket kring ämnet. Många har uppfattningen om att sexualiteten inte börjar utvecklas innan barnet kommit till puberteten. Barnet söker trygghet och tillfredsställning genom att få vara nära samt genom att uppleva beröring. Till barnets sexuella rättigheter hör chansen att få utvecklas i lugn och ro samt att det skall vara tryggt. Säkerställandet av detta är de vuxnas ansvar. De vuxna har skyldighet att tala om för barnet vad deras rättigheter är eftersom ett barn omöjligt kan veta det själv. Då den vuxna talar med barnet om hans rättigheter är det viktigt att göra det på ett lugnt och vänligt sätt. Informationen bör vara anpassad till det individuella barnet och dess kognitiva nivå att förstå. Förutom att tala om för barnet vad de har för rättigheter bör barnen även lära sig om andras. Det är viktigt att varje barn har en trygg vuxen att prata med. (Ilmonen & Korhonen, 2016, s. 111-112). Enligt WHO:s standard börjar sexualfostran redan hos det nyfödda barnet. Sexualfostrans tidtabell, innehållets planering och förverkligande borde därför grunda sig på det. Vårdnadshavarnas kommunikationsfärdigheter är grunden för barnets uppfostran, därför vore det viktigt att stöda havande vårdnadshavare i deras kommunikationsfärdigheter. Då vårdnadshavare blir lärda att kommunicera med varandra, skapas grunden för barnets fostran. (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47).

Ingman-Friberg och Cacciatore (2016, s. 25–26) lyfter fram att området under baddräkten är sådant område som ingen annan har rätt till, då de är privata. Även Väestöliitto har tagit upp att området under baddräkten är ett bra sätt att tala om för barn vilka områden som är privata. De har börjat tala om ”baddräkts regeln” och uppmuntrar vuxna till att bekanta sig med regeln tillsammans med barnet. (Väestöliitto).

Sammanfattningsvis kan konstateras att sexualitet är ett svårt definierat ord men att det handlar om barnets utforskning av den egna kroppen. Viktigt för den sexuella utvecklingen är att den sker på ett tryggt sätt i en god miljö där barnet får information på anpassad nivå i stödande syfte. I dagens samhälle finns det mycket som kan störa denna trygghet och därför är det viktigt att barnet känner till sina rättigheter och att hans integritet skyddas. Barnets frågor bör alltid höras och respekteras. En stor andel av de professionella som deltagit i intervjustudier är av den åsikten att sexualfostran bör finnas inom småbarnspedagogiken,

samt att de professionellas kunskap om ämnet bör stärkas. Barnkonventionen lyfter fram barnets mänskliga rättigheter, det vill säga barn är individer med egna rättigheter och inte någons ägodel. Barn har rätt att skyddas, respekteras samt få en trygg barndom.

4 Barnets sexualitet

I detta kapitel går skribenterna grundligare in på barnets sexuella utveckling från åldern 0 till 5 år. För att göra detta kapitel så tydligt som möjligt har skribenterna valt att dela in barnets sexuella utveckling i tre olika åldersgrupper: 0–2 år, 2–4 år och 4–5 år. Skribenterna går in på vad som sker specifikt i just den åldern som är i fokus. Det finns ett flertal forskare och organisationer som har tagit upp ämnet barnets sexuella utveckling. Väestöliitto har diskuterat den åldersenliga utvecklingen, Borneman har diskuterat sexualitetens olika stadier och Korteniemi-Poikela har tillsammans med Cacciatore diskuterat sexualitetens trappsteg. Utifrån dessa källor har skribenterna sammanfattat en helhet för att få fram en tydlig beskrivning av utvecklingen hos de olika åldrarna, det vill säga 0-5 år.

Borneman anser (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s.55) att barnets sexuella utveckling består av tio olika stadier som sker från barnets första dagar fram tills hen är åtta år gammal. Utifrån skribenternas avgränsning kommer fokus ligga på de sju första stadierna då dessa behandlar barnet i åldern 0–5 år. Larsson & Svedin (2002, s. 248) hävdar att barnet är nyfiskt och visar ett stort intresse för sexualitet samt kan ställa frågor kring ämnet. Enligt Bildjuschkin och Ruuhilahti (2008, s. 54) utforskar barnet omgivningen med hjälp av sina sinnen, de lär sig genom att ta modell av andra människor och genom att testa själv. Den sexuella utvecklingen hos barnet börjar redan i den tidiga barndomen då gestaltning av jag-person börjar och då barnet lär sig om hur det är att vara flicka eller pojke.

4.1 Sexuell utveckling 0-2 år

När barnet föds har det taktila sinnet, smak- och luktsinnet redan hunnit utvecklas en hel del. Barnet kan redan från födseln känna skillnad på smärta och sexuell upphetsning vid beröring av könsorganet. Med hjälp av ultraljud kan det ses att barnet redan som foster kan uppleva erektion, dock är det vanligare hos pojkar än hos flickor eftersom klitoris är litet. (Askland & Sataøen, 2014, s. 160). Även Viitala hävdar att det redan under graviditeten går att se att ett foster onanerar, detta fortsätter vart efter barnets känselsinne utvecklas (Viitala, u.d.). Även RFSU (2015, s.4) har lyft fram att alla individer är födda med förutsättningarna att få

en orgasm, stånd eller lubricera (motsvarande för stånd men för det kvinnliga könet) vilket gör att även små barn kan uppleva beröring som skönt.

Då barnet är mellan 0–1 år händer det många olika saker i kroppen och det är helt naturligt att barnet börjar undersöka sin egen kropp med både händer och mun. Eftersom barnet vanligtvis har blöja på sig, kan detta området intressera mera då blöjan tas bort. Under barnets undersökning av kroppen kan de hitta ställen som känns bra vid beröring och kan leda till att barnet börjar onanera och uppleva njutning. (Väestöliitto). Borneman menar (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 55) att det är vid 1–2 års åldern som barnet börjar utforska hela sin kropp. Barnet upplever välbehag genom att röra sitt könsorgan och kan börjar onanera. Det är inte endast könsorganet som bringar välbehag utan barnets anus är även ett område som kan bringa njutning.

Freud lyfter fram (enligt Askland & Sataøen, 2014, s. 156–157) hur barnet upplever lust genom munnen under det första levnadsåret, vilket kallas för oralt stadium. Även Kinnunen (2003, s.196) har lyft fram att munnen är det känsligaste området under barnets första levnadsår vilket resulterar i att barnet kan uppleva en känsla av njutning vid en amningsituation. En ytterligare likhet mellan Freuds och Kinnunens teorier är att munnens betydelse minskar vid ett års åldern. Känslan av välbehag och intresset börjar rikta sig mot könsorganen. Även Borneman anser (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 55) att barnets första erogena zon är munnen och barnet känner välbehag på huden. Då barnet är två till sex månader gammal sker det andra stadiet där barnet känner med hela kroppen och reagerar på andra människor genom att le och skratta. Barnet får bekräftelse av omgivningen genom kärlek och förundran. Under detta stadie rör barnet sitt könsorgan slumpmässigt. Efter det andra stadiet fram tills barnet levtt sitt första år lär sig barnet sakta men säkert att stiga upp. Barnet får ett nytt perspektiv av världen och ser den så som alla andra. Oral tillfredsställning är centralt för barnet och barnet klassificerar sig som pojke eller flicka.

Småbarn är i stort behov av både närhet och njutning, och det är därmed viktigt att bemöta barnet enligt hens behov som kan snabbt växla mellan glädje och gråt. Vid denna ålder (0-1år) är barnet fäst vid bekanta individer men med tiden börjar allt och alla intressera. Barnet börjar iakttä, härma och fästa sig vid någon specifik individ medan hen avvisar någon annan. I detta skede är ännu barnet relativt blygt. Vuxna bör respektera och acceptera barnet samt visa att det finns en trygg famn att komma till. Det är även viktigt att uppmuntra barnet till att utforska. Barnet börjar även så småningom komma ihåg olika känslor i kroppen. (Väestöliitto).

När barnet är 1,5–2 år börjar hen förstå och se skillnad mellan pojkar och flickor, även uppfatta en skillnad mellan könsorganen. Kort där efter börjar barnet förknippa alla män som pappor och alla kvinnor som mammor, alltså barnet lär sig att kategorisera. Så småningom blir lekarna mer könsstereotypa och går ut på att kontrollera likheter samt olikheter mellan könen. (Askland & Sataøen, 2014, s. 158). I Larsson och Svedins (2002, s.259) forskning har det konstaterats att det är ovanligt att barnen säger sig vara det andra könet. Dock har det observerats att barnen kan klä ut sig och leka det andra könet, till exempel pojkar använde klänningar.

4.2 Sexuell utveckling 2-4 år

Vid 2-4 års åldern utvecklas jag bilden och barnet är stolt över sin egen kropp och hur den fungerar. Barnet börjar veta när hen skall gå på toaletten och börjar även se skillnader mellan flickor och pojkar samt intressera sig för sitt eget och andras könsorgan. (Väestöliitto). Även Korteniemi-Poikela & Cacciatore (2010, s. 19) instämmer att barnet i denna ålder börjar uppmärksamma skillnader mellan de olika könen. Det är viktigt att vuxna talar om för barnet att alla har sin egen kropp, att pojkar har en snopp och flickor en snippa. Det är även viktigt att poängtera att fastän alla är olika är alla ändå lika bra. (Väestöliitto). Bornemans teori (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 55) syftar även till att barnet visar en stor nyfikenhet över könsskillnader och noterar att alla inte är likadana.

När barnet har utvecklats motoriskt är det vanligt att könsorganen börjar utforskas (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 4). Det är således naturligt att småbarn onanerar. Vid 2–4 års åldern är det vanligt att hen upplever en orgasm för första gången. Barn lär sig själva att onanera då de experimenterar med sin egen kropp men även äldre syskon kan lära ut hur det går till. (Askland & Sataøen, 2014, s. 160). Exempel på situationer då barn onanerar är när de skall sova, vila eller då de väntar på maten. I samband med att barnet växer får hen vanligtvis en uppfattning och kunskap om när det är passande. Ifall ett barn inte fått denna uppfattning är det viktigt att en vuxen talar om det för barnet. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 4).

Vid 2–3 års åldern befinner sig barnet i ett analt stadium, det vill säga att lustkänslan har förflyttats till anus (Askland & Sataøen, 2014, s. 156-157). Barnet är nyfiskt och visar intresse för att röra andras kroppar. Professionellas samt övriga vuxnas uppgift är att tala om när det är passande att röra olika kroppsdelar. Det är även viktigt att tala om att beröring är tillåtet men inte i alla situationer. Sakta men säkert börjar barnet få en förståelse om vad som

är tillåtet samt om vad som är privat. (Väestöliitto). Barnet lär sig olika könsroller och blir intresserad av de olika könen. De vill även utforska den egna kroppen och skall inte behöva känna sig generade över denna nyfikenhet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47).

En viktig roll som professionella har är att visa trygghet åt barnet. När barnet söker tröst är det ofta ett mjukisdjur eller en vuxen som är tryggheten. En del barn finner tröst i att röra på sig själv, vilket kan leda till onani. Barnet lär sig att visa kärlek till vårdnadshavarna och andra viktiga personer. Frågor och funderingar kring sexualitet blir vanligare. Professionellas roll i detta är att stöda barnets medkänsla och empatiförmåga genom att till exempel tala om för barnet att det är tillåtet att uttrycka sina känslor men det inte är okej att skada någon annan. Det är viktigt att den professionella benämner de olika känslorna så att barnet lär sig dem. Gränser ger barnet trygghet. (Väestöliitto).

Barnet utvecklar mera kunskap om sina rättigheter gällande kroppen samt testar sin vilja och sina rättigheter genom att till exempel neka beröring under en undersökning på rådgivningen. I denna ålder är det vanligt att barnet har någon i sin närhet som är gravid vilket kan leda till många frågor angående hur barn blir till. Tala om för barnet på deras nivå, att babyn kommer från ett litet bebisfrö som växer i livmodern i magen och att babyn sedan kommer ut från snippan. (Väestöliitto).

4.3 Sexuell utveckling 4-5 år

Vid 4-5 års åldern är barnet nyfiskt på sin egen och andras kroppar. Behovet av att få vara ifred blir större. Barnet funderar på sina kroppsdelar, dess funktioner, vad hen kan göra med kroppen samt hur den känns. Barnen börjar utforska sin kropp genom lek och onanerar för att lugna ner sig eller för att finna välbehag. Medvetenheten om den egna kroppen och dess beröring ökar. (Väestöliitto). Enligt Larsson & Svedins (2002, s. 259) forskning är det vanligare att barn oftare onanerar hemma än på daghemmet. Onani kan ske på olika sätt till exempel med handen, gnida sig själv mot andra människor eller mot något objekt. Enligt en annan forskning av Larsson & Svedin (2007, s. 449) visade det sig att onani är starkt kopplat till vårdnadshavarnas åsikter. Onani fanns oftare i familjer som ansåg att sexuellt beteende och sexuell lek är normalt.

Barnet visar intresse för hur barn blir till och leker olika lekar i form av undersökningslekar eller hemlekar där de skaffar barn. Barnet börjar lära sig att sätta egna gränser och att testa andras gränser och regler. Barnet kan leka sexuella lekar som till exempel doktorslek med

andra barn eller med dockor. (Väestöliitto). Borneman anser (enligt Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, s. 55) att det sjunde stadiet sker då barnet är 4–5 år gammalt. Detta stadie anses vara slutet på småbarns pubertet. Barnet ställer frågor och visar ett stort intresse över ökad kunskap om sexualitet. Barnen utforskar sexualiteten genom olika lekar så som mamma-pappa-barn lekar. Barnet vill få svar på hur barn blir till och kommer till världen. Genom att fungera i grupp och genom att leka stöds den sexuella tillväxten (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47). Barnet blir mer empatiskt och det blir viktigt att ha vänner. I denna ålder har många barn en fantasikompis och känslorna ändrar snabbt. Barnet kan ibland behöva hjälp med att hantera dessa. (Väestöliitto).

Sammanfattningsvis kan konstateras att det sker mycket i barnets utveckling varje år. Det finns olika teorier om barnets sexuella utveckling. En av dessa är Bornemans teori som anser att den sexuella utvecklingen består av tio olika stadier som startar vid barnets första dagar och fortsätter fram tills hen är 8 år. Redan då barnet föds har hen förutsättningar att känna skillnad på smärta och sexuell upphetsning. Under barnets första levnadsår fortsätter barnet att utforska sin egen kropp och med hjälp av händer och mun finner hen områden som bringar njutning. Att barnet utforskar sin egen kropp är en positiv sak som bör uppmuntras. Barnet fortsätter att utveckla sin kunskap och färdighet om könsskillnader. Vårdnadshavare, professionella och andra individer i barnets omgivning har en stor inverkan på barnets sexuella utveckling.

5 Sexualfostran

I detta kapitel behandlas sexualfostrans innebörd och betydelse, hur barnet stöds i sin sexuella utveckling och vad som bör tänkas på när barnet fostras. Sexualfostran sker både medvetet och omedvetet samt det är fler individer än bara vårdnadshavare som har en inverkan på barnets sexuella utveckling. Det är viktigt att professionella inom småbarnspedagogiken har ett gott samarbete med vårdnadshavare för att på bästa sätt stöda barnet i dess sexualfostran. Den gemensamma glädjen av närhet mellan barnet och vårdnadshavare skapar grunden för en stark sexuell identitet i framtiden. Barnet börjar utforska sin egen kropp och andras och detta är vanligt genom att leka doktorsleken.

Sexualfostran handlar om att stöda den sexuella utvecklingen hos barnet och informera vilka rättigheter barnet har samt hens integritet. Sexualfostran gällande barn i åldern 0–5 år handlar om att skapa en grund för självkänsla och förmåga att skapa samt respektera relationer till andra. Dessutom är det viktigt att barnet skapar förståelse över sin egen kropp

och känner till sina rättigheter. Det vill säga det här är min kropp och jag bestämmer över den. (Cacciatore, 2017, s. 33-34). Sexualfostran kan allmänt delas in i fyra olika nivåer om hur professionella kan stöda barns sexuella utveckling. Dessa fyra nivåer är; upplysning, undervisning, vägledning och rådgivning. (Social- och hälsovårdsministeriet, Väestöliitto, Institutet för hälsa och välfärd, 2015, s. 13). Mer om barnets sexuella rättigheter och integritet finns att läsa i kapitel 3.2.

Vid diskussion gällande sexualfostran bör den professionella anpassa sig enligt barnets ålder och mognad. Det hör även till att fundera över de olika könsrollerna och att prata om någon eller något barnet tycker om samt utveckla ordförrådet gällande sexualitet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47). Sexualfostran kan ske medvetet eller omedvetet. Det finns ingen skild undervisningssituation gällande sexualfostran, utan detta sker i vardagen beroende på basen av barnets intresse och frågeställningar. (Cacciatore, 2017, ss. 41-42). Enligt Ünlüer's (2018, s.2815) forskning handlar sexualfostran om individens eget kön, utvecklingen av könets identitet samt läran att försvara den egna kroppen.

5.1 Sexualfostran inom småbarnspedagogiken

Sexualfostran inom småbarnspedagogiken bör respektera barnets rättigheter och mångfald. Det bör även innehålla behandling av kulturella och sociala skillnader. (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47). Grunderna för planen för småbarnspedagogik lyfter fram att småbarnspedagogiken har som uppdrag att utveckla barnens kroppskänedom och även fundera över faktorer som är förknippade med hälsa, trygghet och säkerhet. Planen lyfter även fram att målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet i olika situationer och miljöer. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2018, s. 42-87). I den nationella planen för småbarnspedagogiken står det att det personliga välbefinnandet skall främjas och att andra skall tas i beaktande. Barnets självständighet skall stegvis ökas. (Institutet för hälsa och välfärd, 2016, s. 46-47).

Största delen av dagens småbarn spenderar en stor del av sin vardag inom småbarnspedagogiken. Där skaffar sig barnen en tillit och relation till de vuxna som gör att de vågar ställa frågor ifall det finns någonting de funderar över. Det är omöjligt att på förhand veta vilka barn och när dessa barn kommer uttrycka sig sexuellt, till exempel genom att onanera vid vilan. Detta medför att professionella sällan kan förbereda sig på hur de skall hantera situationen och barnet. Till barnets sexualitet hör dock fler faktorer än onani, exempel på dessa är; att kunna prata om känslor, att kunna namnge kroppsdelar samt beröra

dem och att känna till de egna rättigheterna gällande den egna kroppen. Dessa faktorer förekommer ofta inom dagvården och är därför lättare och naturligare att hantera än onani. Genom att vara nyfiken och testa sig fram lär sig barnet om vad som är rätt och fel samt de professionellas reaktioner på vad barnet gör, lär även hen om vad som anses vara accepterat samt om vad som får de professionella att bli generade. (Kangaskoski, 2016, s. 197-198). I Balter, van Rhijn & Davies (2018, s. 41) forskning har de kommit fram till att det behövs mer kunskap och färdigheter för pedagoger gällande barnets sexuella utveckling. I studien kom det även fram att det finns för få utbildningar, som fokuserar på barnets sexuella utveckling, för de pedagoger som jobbar med barn under 5 år.

Anordnande av sexualfostran kräver att de professionella noterar de etiska perspektiven av frågan. Det är ett känsligt ämne och innehåller olika synpunkter beroende på kultur och värdegrund. (Social- och hälsovårdsministeriet, Väestöliitto, Institutet för hälsa och välfärd, 2015, s. 22). Inom småbarnspedagogiken finns det allt mer olika familjer och kulturer vilket resulterar i att det är ytterst viktigt att diskutera om till exempel sexualfostran för att nå en slutsats om hurdan uppfostran som lämpar sig för alla barn. I dagens läge är sexualfostran inte en del av läroplanen vilket ofta medför att diskussioner kring ämnet inte förekommer förrän det uppstår en situation med ett barn i gruppen. (Kangaskoski, 2016, s. 198-199). Balter, Van Rhijn och Davies (2016, s. 34–35) lyfter fram i sin forskning om hur barns sexuella utveckling kan noteras i daghemmens vardag och dess sysslor. Studien indikerade fyra stycken huvudsysslor där personal noterat barns sexuella beteendemönster. Dessa var toalettbesök, att röra på sitt eget könsorgan, lek samt barnens förståelse av sitt familjeliv.

Balter et al. (2016, s.34-35) påstår att på bästa sätt stöda barnets sexuella utveckling bör professionella och vårdnadshavare samarbeta och skapa en gemensam plan för hur sexualfostran bör utföras. Det är vårdnadshavarna som är experterna på det egna barnet vilket betyder att professionella behöver deras syn på och åsikter om ämnet. Balter et al. (2016, s. 36) forskning indikerade att den största oron hos professionella inom småbarnspedagogik var samarbetet med barnets vårdnadshavare samt deras attityder och reaktioner över barnets sexuella utveckling. Genom att som professionell skapa en öppen och ärlig relation till vårdnadshavarna är det lättare att de olika parterna känner tillit för varandra (Kangaskoski, 2016, s. 200).

Enligt Larssons och Svedins (2002, s. 248–249) forskning har det konstaterats att professionella inom småbarnspedagogiken har det lättare att bemöta barns sexualitet och

sexuella beteenden på ett neutralare sätt än vårdnadshavarna. Detta antas bero på att de professionella inte har ett lika starkt känslomässigt band till barnet.

5.2 Att stöda barnets vardag

Ett sätt att stöda barnets sexualitet i vardagen kan vara att lära barn bland annat att vänta på sin tur och tåla motgångar, kontrollera sina inre impulser och bära ansvar för det hen gör (Kinnunen, 2003, s. 195-196). Barn vill lära sig och utforskar allt som finns runt omkring dem, även kroppen. Detta gör barn genom att titta och känna, vanligen via en lek. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 2).

Det är viktigt att potträningen sker i positiv anda för att barnet skall kunna ha förutsättningar till att uppleva den egna kroppen som någonting bra och godkänt. Ifall potträningen inte är positiv kan en konflikt relaterad till sexualitet få sin början då barnet övar på att bli torrt. Detta beror på att samma kropp som har producerat känslor av välbehag förändras och blir motbjudande. Det kan kännas förvirrande för barnet att avföringsfunktionerna är belägna så nära könsorganet. Barnet kan dra slutsatser om att även könsorganen är något smutsigt eller något att skämmas för. (Kinnunen, 2003, s. 196-197).

I Ünlüer's (2018, s. 2818–2819) forskning framkommer det att personalen som varit med i undersökningen har observerat att barns val av lek påverkas ifall något barn nyligen fått ett syskon, skall få ett syskon eller har någon nära anhörig som är gravid. Även i Larsson och Svedins (2002, s. 248–249) forskning kommer det fram att vårdnadshavare sällan börjar en diskussion om ämnet sexualitet med barnen, men att de kan besvara barnets frågor. Vanligaste ämnena som tas upp genom en fråga av barnet brukar vara kring könsskillnader, graviditet och födsel.

Förutom att utforska den egna kroppen utforskar barn även varandras kroppar genom lekar. Doktorsleken är det vanligaste sättet att göra det på. (Drury & Bukowski, 2013, s. 120). Doktorsleken är en lek som oftast sker mellan barn som är jämnåriga och har relativt samma mognadsnivå. Leken sker vanligen i par eller grupp och gruppkonstellationens uppbyggnad kan variera mellan; flicka - flicka, pojke - pojke eller de båda könen blandat. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015). Enligt Larsson & Svedin (2002, s. 259) förekommer doktorslek och andra sexuella lekar oftare hemma och av flickor. I Ünlüer's (2018, s. 2819) forskning berättade en från personalen att hen följde med då barnen lekte

doktorsleken samt att hen försökte distrahera barnen då barnen försökte röra på varandras privata delar. Den professionella frågade även om hen fick vara med och leka.

Doktorsleken ger barn möjlighet att själv sätta gränser för när de upplever någonting som inte känns bra. Det finns inte skäl att avbryta leken så länge den hålls positiv och alla deltagarna är med på vad som händer. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 5). Även Kinnunen (2003, s. 197–198) menar att det är okej att låta barn utforska varandra och varandras kroppar så länge som ingen av deltagarna upplever det som obekvämt. I Larsson & Svedins (2002, s. 260–261) forskning lyfter de fram att barn skall få leka sexuella lekar, så länge barnen inte skadar sig själv eller någon annan under lekens gång.

5.3 Vårdnadshavarens inverkan på barnets sexualitet

Sinnesupplevelser av välbehag och en kärleksfull växelverkan med vårdnadshavare är barnets första sexuella upplevelser. Barnet njuter av beröring och sexualiteten handlar om en känsla av fullständig trygghet. Den gemensamma glädjen av närhet mellan barnet och vårdnadshavare skapar grunden för en stark sexuell identitet i framtiden. Genom att följa med vårdnadshavares glädje och lycka höjs barnets självkänsla och barnet lär sig att respektera sig själv och sin kropp. (Kinnunen, 2003, s. 195-196). Enligt Larssons och Svedins forskning (2007, s. 436, 441) kommer det även fram att barnets beteende påverkas av vårdnadshavarens åsikter och attityder, är de positiva till barnets sexuella känslor och nyfikenhet eller inte.

Barnet börjar jämföra sig själv med andra, till exempel med sina vårdnadshavare. Barnet drar sig automatiskt till det motsatta könet och vårdnadshavaren med samma kön kan anses som en ”motståndare”. Med tiden börjar barnet dock identifiera sig själv med vårdnadshavaren av samma kön. (Askland & Sataøen, 2014, s. 157). Även Korteniemi-Poikela och Cacciatore, (2010, s. 19) instämmer att det är normalt att barn drar sig till det motsatta könet.

Kinnunen (2003, s. 199–200) har lyft fram en annan aspekt på vårdnadshavarens inverkan på barnet, hon menar att barnets förhållande till sin vårdnadshavare av det motsatta könet är som en spegel. Pappan påverkar ofta hur flickan ser på sig själv som flicka och kvinna. Då flickan upplever att hon är älskad, accepterad och värdefull föds en grundtrygghet i henne som kvinna. En far och dotterns samspel samt det de gör tillsammans påverkar flickans sätt att vara med det motsatta könet. En pojkes förhållande till sin mamma är det första

förhållande han har till en kvinna. Om pojkens och mammans relation är varm under barndomen har det gett honom en bild av hur ett förhållande med en kvinna kan vara. Då han söker en partner söker han i första hand en flickvän medan pojkar, vars mammor varit avlägsna, söker en sexpartner.

Sammanfattningsvis kan konstateras att barnet redan från tidig ålder är nyfiken på sin kropp och vad som händer med den. Under denna tid är det viktigt att barnet får stöd i vardagen med att till exempel lära sig att vänta på sin tur, att tåla motgångar, kontrollera sina inre impulser och att bära ansvar för det hen gör. Barnet lär sig genom att utforska sin egen kropp men även leken har en stor roll inom utvecklingen. Grunderna för planen för småbarnspedagogiken betonar vikten av barnets utveckling av kroppskänningen och andra faktorer som är förknippade med barnets hälsa, trygghet och säkerhet i olika miljöer och situationer. Förutom att utforska den egna kroppen är barnet också intresserade av att utforska andras. Doktorsleken är det vanligaste sättet att göra det på vilket är bra så länge den hålls positiv och ingen skada sker.

6 Metod

I detta kapitel får ni som läsare ta del av hur arbetsprocessen har genomförts, det vill säga hur skribenterna har samlat informationen samt varför denna målgrupp valts. Här presenteras även god vetenskaplig praxis samt etisk diskussion. Eftersom metoden för detta arbete är en litteraturoversikt, har skribenterna gjort en innehållsanalys utifrån böcker, vetenskapliga artiklar, avhandlingar, riktlinjer och lagar.

6.1 Sökhistoria

I detta arbete har skribenterna använt sig av följande sökmotorer samt databaser: Alma Nova, Arto, Diva-portalen, Doria, EBSCO Host, Emerald Journals, Eric, Google samt Google scholar.

I databasen EBSCO Host har skribenterna avgränsat sökningen med ”fulltext tillgänglig” och ”peer reviewed”. Den fyra första sökningarna har avgränsats till årtalen 2014–2018. Den första sökningen användes orden *development AND early childhood education*, det gav två träffar varav *The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of early childhood educators’ perceptions* ansågs vara lämplig. Följande sökning som gjordes var med sökorden *Sexual development AND children*. Denna sökning fick 78

träffar, men ingen valdes då majoriteten handlade om våld. Den tredje sökningen med sökorden *sexual education AND children AND scandinavia* gav ingen träff. Den fjärde sökningen användes orden *sexual education AND children* men ingen passade.

Skribenterna utförde en ny sökning med avgränsningen till ”fulltext” och ”peer reviewed”. Sökorden *sexuality AND development AND children AND preschool* gav 1251 träffar. Eftersom det blev så många träffar avgränsades samma sökning till årtalen 2010–2018, vilket resulterade i tio träffar. Två artiklar valdes ut: *Equipping early childhood educators to support the development of sexuality in childhood: Identification of pre- and post-service training needs* och *International guidelines on sexuality education and their relevance to a contemporary curriculum for children aged 5–8 year*.

Utöver detta gjordes ännu en sökning på EBSCO Host med sökorden *sexuality AND preschool* som gav 96 träffar. Artikeln *Where do babies come from? Barriers to early sexuality communication between parents and young children* valdes ut.

I google scholar användes sökorden *Lasten seksuaalikasvatus* som gav 1390 träffar där en handbok *Seksuaalikasvatuksen tueksi* valdes ut. I databasen ERIC har skribenterna avgränsat sökningen med ”fulltext” och använde sökorden *sexual behavior AND preschool education* som gav två träffar varav *Examination of preschool teachers’ views on sexuality education* valdes ut.

Vid sökningen i Diva efter Larssons avhandlingar kom skribenterna över en artikel ”*Teachers’ and parents’ reports on 3-to 6-year-old children’s sexual behavior – a comparison*”. Artikeln fanns inte tillgänglig i ”fulltext” och skribenterna valde att använda sig av bibliotekets resurser. Skribenterna utförde en artikelsökning på bibliotekets datorer i databasen Alma. Eftersom skribenterna redan hade tillgång till avhandlingens namn, ”*Teachers’ and parents’ reports on 3-to 6-year-old children’s sexual behavior – a comparison*” var det lättare att utföra sökningen som gav fem träffar. Avhandlingen som skribenterna sökte efter fanns tillgänglig i ”fulltext”. Skribenterna fann samtidigt under sökningen artikeln ”*Sexual development*” som kändes användbar.

En sökning efter Larssons avhandlingar utfördes, dock kunde skribenterna konstatera att det i Diva inte fanns tillgång till ”fulltext”. Då det hade konstaterats att det inte fanns tillgång till artiklarna övervägde skribenterna att kontakta Larsson och uttrycka ett intresse för avhandlingarna. En google-sökning på ”*Ingbeth Larsson email*” utfördes vilket resulterade i ca. 1040 träffar. En av träffarna hade ena avhandlingens namn och hennes e-postadress under

beskrivningen. Skribenterna öppnade avhandlingen *Sexual behaviour in Swedish preschool children, as observed by their parents* som visade sig vara i ”fulltext”. Utöver detta har en sökning på google gjorts med sökorden: *sexual bahaviour and children*. Här hittades artikeln *Clinical Report—The Evaluation of Sexual Behaviors in Children*, som ansågs relevant.

I databasen Arto har skribenterna avgränsat sökningen till årtal 2014–2019, vain e-aineisto och använde sökordet *seksuaalikasvatus*. Denna sökning gav elva träffar men ingen var lämplig. En ny sökning gjordes med samma årtal och vain e-aineisto med sökorden *lasten seksuaalisuus* som gav 601 träffar. Här hittades artikeln *Pinoa, pusua ja puserrusta: vallan sukupuolistuneet virtaukset lasten leikissä*, dock var den ej relevant för arbetet.

I databasen Doria har en sökning gjorts med sökorder *seksuaalikasvatus* som fick fem träffar men dessa passade ej vårt ämne. Även i databasen Emerald Journals har en sökning gjorts med avgränsningarna ”only content I have access to” och ”accepted articles” med sökorden: *sexuality AND preschool AND education AND development*. Denna sökning gav 40 träffar men ingen var relevant. En ny sökning gjordes med samma avgränsning men med nya sökord: *sexual development AND preschool AND kindergarten*, varav 18 träffar men ingen relevant.

Litteraturen i bokform har skribenterna sökt via biblioteken Åbo akademi, Helle-Biblioteken samt Blanka-Biblioteken. Via google har skribenterna sedan hittat olika material gällande barns sexuella utveckling. Ett exempel på detta material är en intervjustudie om förhållningssätt till barns sexualitet gjord av Anna Kosztovics i Malmö stad. Skribenterna läste igenom den och ansåg den relevant för detta arbete.

6.2 Etik och tillförlitlighet

Vid användning av andras forskningar är det viktigt att ta hänsyn till dem och deras egna resultat. Det är även viktigt att komma ihåg att hänvisa rätt för att respektera forskarnas arbete. En vetenskaplig forskning är etiskt godkänd, tillförlitlig och har trovärdiga resultat endast om forskningen utförs i enlighet med god vetenskaplig praxis. Forskarsamfundets självkontroll utför anvisningar om god vetenskaplig praxis och gränserna definieras även i lagstiftningen. God vetenskaplig praxis är även en del i forskningsorganisationens kvalitetssystem. (Forskningsetiska delegationen, 2012, s. 18-19).

God vetenskaplig praxis är även en del av forskningsorganisationens kvalitetssystem. Inom god vetenskaplig praxis finns det huvudsakliga utgångspunkter, som att i forskningen skall

forskningssamfundets förfaringssätt iakttagas. Det vill säga hederlighet, allmän omsorgsfullhet och noggrannhet. Dessa skall framstå i dokumenteringen, presentationen av resultaten och i bedömningen av undersökningar och undersökningresultat. Alla datainsamlings-, undersöknings- och bedömningsmetoder skall vara i enlighet med kriterierna för vetenskaplig forskning och vara etiskt hållbara. I samband med publiceringen av forskningen tas hänsyn till andra forskares arbete och resultat på ett sätt som visar respekt. Forskningen skall planeras, genomföras och rapporteras på korrekt sätt. Forskningen skall även lagras på det sätt som kraven för vetenskapliga fakta förutsätter. Forskningstillstånd och etiska förhandsbedömning (som förutsätts inom vissa områden) skall finnas. Avtal mellan eventuella partners angående rättigheter, upphovsrättsliga principer, ansvar och skyldigheter samt angående förvaring och rätt till materialet skall göras. Forskare som anses jäviga bör avhålla sig från all bedömning och allt beslutsfattande. (Forskningsetiska delegationen, 2012, s. 18-19).

Detta arbete följer god vetenskaplig praxis enligt dessa direktiv. Detta arbete är en litteraturoversikt, alltså en analys baserad på andras litteratur, forskning och doktorsavhandlingar. Detta innebär att skribenterna inte har gjort en egen undersökning till detta examensarbete utan har använt sig av andras material. Vid användandet av andras material har det gjorts en analys över huruvida innehållet är relevant för vårt arbete eller inte. Arbetet innehåller hänvisningar till dessa källor och skribenterna har därmed tagit hänsyn till de andra forskarnas studier. I detta arbete har det använts ett flertal olika källor för att stärka tillförlitligheten. Dessa källors innehåll har ställts emot varandra, diskuterat samma saker samt kompletterat varandra och på så sätt skapat en omfattande helhet.

Skribenterna har under arbetets gång tagit i beaktande ETENE:s etiska grund för social- och hälsovården. ETENE (Den etiska grunden för social och hälsovården, 2011) lyfter fram de mänskliga rättigheterna, självbestämmanderätt och friheten att välja. Materialet som producerats tar i beaktande barnets rättigheter, självbestämmanderätt och respekten mellan alla parter. Barnet är i fokus och beslutar om hen deltar i diskussioner om sexualitet, samt sätter egna gränser för den sexuella utvecklingen och de diskussioner som kan framstå.

I detta examensarbete vill skribenterna få fram att barnet skall bemötas med förståelse och respekt. Barnet är kompetent vilket är grunden till att vår produkt. Produkten skall vara enkel att anpassa till verksamheten samt kunna användas av barnen eller av barnen tillsammans med vuxna. Barn är nyfikna och ivriga över att få lära sig nya saker och skribenterna tror att produkterna kommer att uppfattas som roliga och intressanta av barnen. Skribenterna vill

även få fram att barnets sexuella utveckling är en viktig del av barnets utveckling och att den bör beaktas. Vuxnas uppgift är att på ett etiskt korrekt sett hjälpa barnet att få en så trygg och säker utveckling som möjligt. Genom detta arbete vill skribenterna ge information och stöd till professionella för att ge information och skapa förståelse om och för ämnet.

Skribenterna har i detta examensarbete valt att använda ordet *snippa* och *snopp* som benämning på barnets könsorgan. Detta på grund av att dessa ord verkar vara de vanligaste på basen av all litteratur som gått igenom. Skribenterna anser även att dessa två ord är mest passande för ämnet som handlar om barn än till exempel penis och slida. Skribenterna har även valt att använda sig av ordet *vårdnadshavare* istället för föräldrar eftersom det i dagens samhälle är allt vanligare att ett barn inte har en mamma och en pappa utan kan till exempel ha två pappor eller så kan barnets mamma och pappa ha gått bort och det är någon bekant eller annan släkting som tagit över vårdnaden. I dessa fall tycker skribenterna att ordet *vårdnadshavare* är ett bättre ord eftersom uppbyggnaden av en familj kan se olika ut.

Barnets delaktighet kommer tydligt fram i våra produkter. Memoryspelet är riktat till barnen och det är tänkt att barnet skall kunna använda sig av det på egen hand. Diskussionskortet som skribenterna har framställt är menade att användas tillsammans av barn och vuxna. Den professionellas roll är att stöda och öka barnets kunskap kring ämnet, vilket gör att barnet fortfarande hålls delaktigt och i centrum. Diskussionskortet är ett material var den professionella har den viktiga och mer centrala rollen. Den professionellas uppgift är att genom användning av korten få ämnet sexualitet att bli en mer naturlig del av vardagen och barnets utveckling. Diskussionskortet är till exempel tänkta att kunna användas vid en samling på daghemmet. Diskussionsfrågorna på korten samt bok och sång tipsen gör att barnet blir delaktigt i användningen av dem. Barnen får besvara frågorna, det kan uppstå diskussioner kring bilderna i böckerna och barnen kan vara med och sjunga. Delaktigheten blir även en tyngdpunkt genom att det är barnens svar och tankar som utvecklar diskussionerna.

I detta arbete använder sig skribenterna av ordet *hen*. Den grundläggande tanken med detta har varit att inte behöva skriva ut ett "bestämt kön", han eller hon, genom arbetets gång. Trots det skrivs det om flickor och pojkar samt snippor och snoppar. Det finns heller ingen bild som ser ut som en "hen", det vill säga ett barn där användaren fritt får en möjlighet att tolka huruvida det föreställer en flicka eller en pojke. Orsaken till detta är att skribenterna har konstaterat att oberoende om en flicka känner sig som en pojke, är hon (hen) född med en snippa. Likaså har en pojke som känner sig som en flicka, en snopp. När bilderna till

produkterna är skapade har det diskuterats och funderats kring hur de skall se ut och hur människorna på bilderna skall se ut. Skribenterna var överens om att bilderna bör se så ”naturliga ut” som möjligt, att kropparna skall undvika dagens kroppsideal och att bilderna skall vara så enkla som möjligt eftersom de är menade till barn och därmed inte behöver vara så detaljerade.

6.3 Metodbeskrivning

Processen för detta arbete började då skribenterna fick välja bland olika ämnen inom projektet Resursstarka Barn, där alla i denna grupp valde ämnet barns sexualitet. Då gruppen träffades första gången diskuterade skribenterna tillsammans varför de valt detta ämne och vad de har för tidigare erfarenheter. Skribenterna valde att använda sig av metoden litteraturoversikt i arbetet. Skribenterna sökte information i form av böcker, nätsidor och vetenskapliga artiklar angående barns sexuella utveckling. Enligt Axelsson (2012, s.173–174) baserar sig systematisk litteraturoversikt på att all data är från primärkällor i form av publicerade vetenskapliga artiklar eller rapporter. Valet av texter utförs systematiskt och metoden för urvalet är definierad. Arbetet skall innehålla en tydlig frågeställning, beskrivning av sökstrategin som använts för att identifiera artiklar, och på vilka grunder artiklar inkluderats respektive exkluderats, samt att en analys genomförts av de använda artiklarnas resultat. Skribenterna har i första hand försökt att använda sig av enbart primärkällor genom hela arbetet. Bland arbetets källor finns det dock ett fåtal sekundärkällor, vilket grundar sig på att det inte varit möjligt för skribenterna att få tillgång till de primära.

Skribenterna fick en översikt på vad det fanns för material och kunde därefter spinna vidare med idéer vad arbetet skulle rikta sig in på. Fokuset blev inriktat på att ta reda på hur professionella kan stöda barnets sexuella utveckling. Syftet med arbetet är att skapa ett material för att öka kunskapen gällande barnet och hans sexuella rättigheter, samt stöda professionella genom att ge tips på hur hen kan prata om sexualitet med barn. Frågeställningar gjordes upp och skribenterna tog beslutet att använda sig av processkrivande. Det vill säga skribenterna samlar på sig information från olika källor och sammanfattar det väsentliga. Den samlade informationen har sedan bearbetats och slagits ihop.

Artiklarna som skribenterna valt har sammanfattats och analyserats. Därefter har artiklarna omformats och det väsentligaste valts ut. Skribenterna har ställt dessa emot varandra och sammanfogat dem med arbetet. Under arbetsprocessens gång har skribenterna aktivt

bearbetat texten i enlighet med arbetets syfte och frågeställningar. Skribenterna har valt att utföra en artikelöversikt vars syfte är att tydliggöra artiklarnas innehåll. Detta grundar sig på att de understöder den övriga teorin och därmed påvisar att det finns ett behov av detta arbete samt produkterna. Artiklarnas understödande ökar även tillförlitligheten i arbetet. I artikelöversikten framkommer artiklarnas; syfte, metod, resultat samt varför skribenterna valt dem.

Slutprodukten är skapad för webbplatsen Resursstarka barn, som ett stödmaterial till främst studerande men även för professionella och övriga. Detta resulterade i att det föll naturligt för skribenterna att formulera syftet på följande sätt: Syftet med arbetet är att öka barnets och de professionellas förståelse kring sexualitet samt att framställa ett material som kan användas i ett stödande ändamål. Syftet har varit klart ända från början, med undantag av lite bearbetning under processens gång. Utifrån slutproduktens målgrupp kändes det uppenbart att rikta frågeställningarna till professionella. Detta på grund av att även studerande, efter examen, kommer att klassas som professionella. Frågeställningarna har omarbetats ett flertal gånger under arbetsprocessen. En del förslag på frågeställningar har slopats helt och andra har vidareutvecklats och omformulerats innan de upplevdes som slutliga.

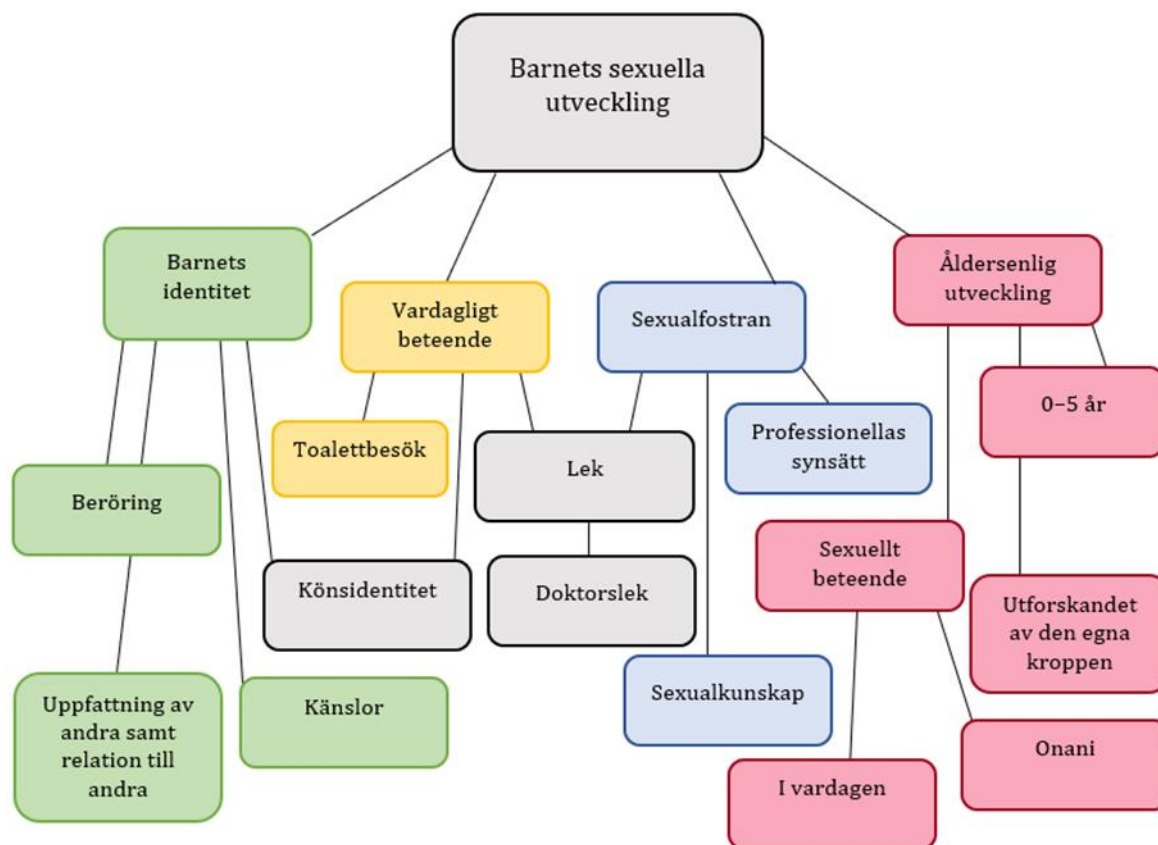
Skribenterna har utfört en innehållsanalys av materialet. Berelson beskriver (enligt Hällgren Graneheim & Lundman, 2012 s.159) att en innehållsanalys används för att bearbeta material. Söderberg & Lundman menar (enligt Hällgren Graneheim & Lundman, 2012 s.159) att en kvalitativ innehållsanalys handlar om att tolka texter och används inom beteendevetenskap, humanvetenskap och vårdvetenskap. En kvalitativ innehållsanalys möjliggör igenkännandet av skillnader och likheter. Skribenterna har skapat en figur för att tydliggöra arbetets innehållsanalys. Denna innehållsanalys finns till för att utgöra en koppling mellan produkterna samt det teoretiska och artikelöversikten. Artikelöversikten är insatt som bilaga 1 i arbetet.

Skribenterna har plockat ut det mest centrala ämnesområden utgående från de vetenskapliga artiklarna. Den första kategorin som skapats är barnets identitet. Denna kategori omfattar barnets känslor, beröring, könsidentitet samt uppfattningen av andra och relationer till andra. De vetenskapliga artiklarna tar fram hur barnet skall lära sig att känna sin egen kropp samt att lära sig att försvara den. Könsidentiteten tas upp genom att beskriva sexualiteten där känslor, synen på jaget, relationer till och interaktioner med andra individer samt den egna uppfattningen av andra är central. Följande kategori behandlar det vardagliga beteendet där

toalettbesök och även här är könsidentiteten centralt. Forskningarna lyfter fram hur barnets beteendemönster noterats i vardagens sysslor där toalettbesök, beröring av sitt könsorgan samt leken är i fokus.

Som tredje kategori har skribenterna framfört sexualfostran där professionellas synsätt och sexualkunskapen lyfts fram. Även här är leken och doktorsleken central. Den professionellas roll är central i barnets sexuella utveckling. Samarbete med vårdnadshavarna är viktigt eftersom deras attityder och reaktioner styr över barnet. Doktorsleken är det vanligaste sättet att utforska sin egen och andras kropp. Den sexuella kunskapen är viktig eftersom forskningarna lyfter fram att en god sexuell kunskap i tidig ålder ger goda förutsättningar för ett gott fysiskt och psykiskt välbefinnande. Dessutom har dessa barn lättare att i framtiden förstå och undvika sexuellt utnyttjande och beroende. Därför är sexuell kunskap viktig och därför är detta arbete av stor vikt.

Den sista kategorin behandlar den åldersenliga utvecklingen hos barn, fokuset ligger på barn i åldern 0–5 år. Till denna kategori hör utforskandet av den egna kroppen samt ett sexuellt beteende. Det kan konstateras att sexuellt beteende förekommer i vardagen samt att ett typiskt sexuellt beteende hos barn är onani. Mer om hur teorin har kopplats ihop med produkterna kan läsas om i tabell 1 och tabell 2.

Figur 1: Innehållsanalys

Sammanfattningsvis kan konstaterats att skribenterna har använt sig av varierande och tillförlitliga källor. Skribenterna har följt en god vetenskaplig praxis och tagit i beaktande ETENE:s etiska grund för social- och hälsovården. Skribenterna har skapat en innehållsanalys samt en artikelöversikt och som det tidigare har påpekats finns de till för att skapa en koppling mellan den teoretiska delen samt med de producerade produkterna.

7 Resultatredovisning

I detta kapitel redogörs resultatet. Skribenterna har skapat två produkter. Dessa produkter har skapats för en hemsida som hjälpmedel till bland annat studerande. Produkterna blev till genom en diskussion om vad för hjälpmedel som kunde vara nödvändiga för att stöda barnets sexuella utveckling. Eftersom skribenterna via egna erfarenheter ansåg att ämnet är tabubelagt resulterade det i en produkt som skulle förebygga detta problem. Därav föddes memoryspelet (se bilaga 2) som det sedan utvecklades stödande diskussionskort till (se bilaga 3). Genom analys och diskussion kring diverse forskningar samt litteratur kring barnets sexuella utveckling och sexualfostran, skapades botten för skribenternas produkter.

Tidigare nämndes att produkterna är avsedda att användas av professionella inom småbarnspedagogiken, övriga professionella inom social- och hälsovården samt av vårdnadshavare. Exempel på situationer där produkterna kommer till användning är bland annat inom småbarnspedagogiken. En situation kunde vara vid en samling med barnen där den professionella tar upp ett diskussionskort och behandlar det. En annan situation kunde vara vid ett rådgivningstillfälle där den professionella även kunde ta upp ett relevant diskussionskort. Memoryspelet kan användas bland annat på daghem, hemma eller i väntrum på rådgivningen för att göra ämnet mer vardagligt och förebygga tabun.

Skribenterna har valt att ge fria händer åt skaparna av materialbilderna. Bilderna är riktade åt barn med mening att inte väcka tankar kring kroppsideal. Även om bilderna är påhittade innehåller de moment från verkligheten. Detta tyder att till exempel olika kroppsdelar har som mening att vara verklighetstroga så att syftet med materialet bibehålls. Mer om skribenternas tankar kring kroppsideal finns i kapitel 8.

7.1 Memoryspel

Den ena produkten som skapades var detta memoryspel. Bilderna till spelet har ritats av Fanny Lindberg som är en av skribenterna till detta arbete. Idéen för memoryspelet väcktes redan i ett tidigt skede och samma idé har följt med under arbetets gång. På basen av teorin har skribenterna tagit fram nyckelord som har blivit motiven på memorykortet.

Tanken bakom memoryspelet är att göra detta så kallade tabubelagda ämnet till ett mer vardagligt diskussionsämne samt att ta upp det till diskussion med barnen åldersenligt. Detta memoryspel är tänkt att barn skall kunna spela tillsammans med kompisar men även tillsammans med en vuxen. Med den vuxnas sällskap kan barnet få ta del av viktig information som sedan i ett annat skede kan stärkas med hjälp av tillhörande diskussionskort.

Alla memorykortet kan kopplas till teori som skribenterna tagit fram i arbetet och därmed har varje motiv på kortet anknytning till något specifikt kapitel. Under detta kapitel finns en tabell som tydliggör kortens bild samt en förklaring till var det finns mer information om bilden i fråga. I tabellen kan läsaren även finna förslag på diskussionsämnen som passar ihop med kortet och de kan användas under spelets gång. Diskusstipsen är skribenternas egna som är framställda utifrån den teori och kunskap som har använts och erhållits under examenarbetsprocessens gång.

Bild	Teori	Tips till diskussion:
Bajs Kiss	Dessa två memorykort baserar sig på kapitel 5.2, som behandlar barnets vardag. Bajs och kiss ingår i potträningen och toalettsituationer och därför är dessa två inkluderade i memorykortet.	Eftersom ett barn förknippar bajs och kiss med något äckligt kan hen få uppfattningen om att även, könsorganet eller anus därifrån kiss och bajs kommer är äckligt. Gör klart för barnet att detta inte är fallet.
Toalett	I kapitel 5.1 tas det upp om barnets sexualitet där bland annat toalettbesöken är en	Diskutera om hur ett toalettbesök går till, vad är ok att göra på toaletten och

	<p>viktig del av utvecklingen. Artikeln "The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of early childhood educators' perceptions" tar upp hur barnets utveckling kan stödas under vardags-situationer som till exempel toalettbesöken.</p>	<p>vilka sysslor (t.ex. prutta, peta på snoppen) hör hemma på toaletten och inte någon annanstans.</p>
<p>Snippa Snopp</p>	<p>I kapitel 4.2 tas det upp om barnets utveckling där det beskrivs att flickor har en snippa och pojkar en snopp. I etiska diskussionsdelen tas det även upp varför skribenterna valt att kalla det snippa och snopp.</p>	<p>Här kunde det diskuteras benämningar på könsorganet eller skillnaden mellan snippa och snopp.</p>
<p>Rumpa</p>	<p>I kapitel 4.2 diskuteras det om hur det är viktigt att tala om barnets kroppsdelar och dess benämningar.</p>	<p>Som koppling till detta ämne kunde det diskuteras kring olika kroppsdelars benämningar. Vilka är vackra benämningar och vilka är inte.</p>
<p>Flicka Pojke</p>	<p>Barnet är den röda tråden genom arbetet och ett barn kan vara antingen flicka eller pojke vilket är orsaken till varför vi valt att ha med dessa två i vårt memoryspel.</p>	<p>Här kunde det diskuteras kring skillnaden mellan könen, vad gör flickor annorlunda än pojkar och så vidare.</p>

Pojke i klänning Flicka i ”pojkkläder”	<p>Detta memorykort baseras sig på kapitel 4.1. Enligt forskning är det vanligt att båda könen kan klä ut sig och leva sig in i det andra könet, utan att säga att de är det andra könet. Till exempel det är vanligt att pojkar kan ha klänning på sig då de leker.</p>	<p>Föra en diskussion där alla skall få leka med vad de vill, oavsett någon säger att ”det där är en flicklek/ pojklek”</p>
Trosor / kalsonger Baddräkt pojke & flicka	<p>Dessa memorykort baseras på kapitel 3.3. Områden under baddräkten och underkläderna är ett bra sätt att tala om vilka områden som är privata, det vill säga baddräkts regel. Dessutom tas det upp i teorin vad som är okej och inte okej gällande barnens kropp och integritet.</p>	<p>Diskutera med barnen vilka delar av kroppen som är privata, där barn inte får röra någon annan utan av personen i frågats lov!</p> <p>Berätta om baddräkts regeln.</p>
Potta	<p>Detta kort baserar sig på kapitel 5.1 som handlar om potträning. I detta kapitel tas det upp att potträningen skall ske i positiv anda för att skapa så goda framtidsförutsättningar som möjligt.</p>	<p>Diskutera om hur en trevlig och positiv potträning går till och hur barnet kan vara delaktig.</p>

<p>Gravid kvinna</p>	<p>Detta memorykort baseras sig på kapitel 4.2 och 5.2. Där kan ni läsa hur Ünlüer's forskning tar upp om barns intresse för gravida kvinnor. Det är vanligt att barn intresserar sig för gravida kvinnor ifall barnet skall få ett syskon eller om någon närstående är gravid. Det är även vanligt att barn vill leka lekar gällande gravida kvinnor, syskon, barn med mera.</p>	<p>Om ett barn har frågor gällande graviditet till exempel hur går det till då kvinnan blir gravid, är det viktigt att svara på fråga på ett åldersenligt sätt. Vi som vuxna kan tycka att det är pinsamt, men genom att svara kort och koncist nöjer sig barnet oftast med svaret.</p>
<p>Onani</p>	<p>Detta memorykort baserar sig på texten i kapitel, 3.2 4.3 och 5.1. Vid toalettbesök är det vanligt att småbarn som ännu har blöja intresserar sig för det som finns under blöjan. När barnen blir lite äldre märker de att könsorganet ser olika ut hos flickor och pojkar. Vid utforskandet av könet kan barnen tycka det är skönt att röra där och när barnet är vid 2-4års åldern är det vanligt att barnen upplever sin första orgasm. Ett sätt som barnen kan lugna ner sig på är att barnen börjar ta på sig själv. Doktorsleken är ett typiskt</p>	<p>När är det okej att utforska sitt eget kön eller andras kön, onanera med mera?</p>

	<p>exempel då barnen börja utforska varandras kön.</p>	
Bebis	<p>Detta memorykort baseras sig på kapitel 4.2. Då barnen är runt 3–5 år är det vanligt att barnen börjar fundera varifrån bebisen kommer och hur det går till.</p>	<p>Om ett barn har frågor gällande graviditet till exempel hur går det till då kvinnan blir gravid, är det viktigt att svara på fråga på ett åldersenligt sätt. Vi som vuxna kan tycka att det är pinsamt, men genom att svara kort och koncist nöjer sig barnet oftast med svaret.</p>
Blöja	<p>Detta memorykort baserar sig på kapitel 4.1. Det är vanligt att bebisar och barn har blöja på sig tills de blir ”torra”. Det är även vanligt att området under blöjan intresserar mera då blöjan tas bort.</p>	<p>Här kan diskuteras allt från att varför barn har blöja och kanske kan sporra/ uppmuntra barnen till att prova kissa och bajsa i pottan/ toaletten ifall de ännu har blöja.</p>
Hjärta	<p>Detta memorykort baserar sig på kapitel 3.2, 4.1 4.2 och 5.3. I dessa olika kapitel tas upp om kärlek och dess förhållanden till barnet. Med bland annat en kärleksfull miljö skyddas barnets sexualitet och psykiska hälsa. Barnet</p>	<p>Prata om trygghet och hur bland annat bra känslor känns, så som; glädje, kärlek. Även bra att vidare utveckla och fortsätta diskutera kring dåliga känslor så som ilska och sorg</p>

	accepteras, respekteras, får älska och känna sig älskad samt en förmåga att känna och uttrycka känslor.	
--	---	--

Tabell 1: Översikt av teorins koppling till memoryspelet

7.2 Diskussionskort

Då skribenterna samlat material gällande ämnet, småbarns sexuella utveckling, kom idén att göra någon form av diskussionskort. Planen var att ha lika många diskussionskort som memorykort men skribenterna märkte att arbetet skulle bli för stort så en avgränsning gjordes och antalet blev tio diskussionskort. Efter att litteratur och artiklar lästs började skribenterna ungefär veta vad motivet på korten skulle vara.

Skribenterna som alla jobbar inom småbarnspedagogiken, diskuterade på grund av egen erfarenhet, att detta ämne är väldigt tabubelagt. Barn har lättare att prata och fråga om sin sexualitet än vad de vuxna har att svara på frågor kring ämnet. Skribenterna var överens om att dessa tillfällen till diskussion borde tas vara på och då borde barnets funderingar besvaras. Diskussionskortet kommer därför att vara som stödkort för dem som använder korten. Motiven på korten skall locka barn till diskussion och på kortens baksida står det en kort beskrivning samt tips på böcker, sång, lek och annat som passar just till detta kort. Som hjälp till detta har skribenterna lånat barnböcker och sökt upp sånger som berör temat, samt kollat upp olika daghems hemsidor för att se vad just de tar upp under temat kroppen.

Skribenterna har varit viktiga med att diskussionskortet skall vara kopplade till teori så att det blir så trovärdigt som möjligt. Utgående från den teori som finns i arbetet har skribenterna funderat ut motivet och betydelsen för kortet. Eftersom ingen kände att den egna konstnärliga sidan var tillräcklig för att kunna rita kortet, kom skribenterna ganska snabbt fram till att det behövs hjälp med detta. En ung flicka, Oona Lindberg, som deltar i ungdomsverkstaden i Lovisa, ritade motivet till diskussionskortet. En av skribenterna hade träff med henne och handledaren på ungdomsverkstaden där de diskuterade vad hon skall rita. Skribenterna har valt storlek A4 på diskussionskortet så att materialet är lätt att skriva ut som dubbelsidiga diskussionskort.

Bild	Teori	Diskussion
En gravid kvinna och ett barn	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 4.2 och 5.2 där det i forskning kommit fram att barnens val av lek påverkas av ifall något barn nyligen fått ett syskon eller har någon nära anhörig som är gravid.</p>	<p>Ett barn har ofta många frågor kring hur barn blir till om graviditet ifall någon bekant är gravid. Prata med barnet på ett åldersenligt sätt och tydligt. Vad/vem finns på bilden? Vad händer? Diskutera om familjen och syskon, vem har syskon? Hur kändes det att bli storebror eller syster? Hur känns det att få ett yngre syskon? Var beredd att svara på frågan hur blir barn till? Vad allt innebär det att få ett syskon? Före babyn kommer, då babyn är i magen och efteråt.</p>
Naken flicka och naken pojke	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 3.1 som handlar om att det är viktigt att prata om både de synliga kroppsdelarna och de som inte syns. Barn är väldigt nyfikna på sin egen kropp och andras kroppar. Barn behöver information om kroppen och olika</p>	<p>Diskutera med barnen vad de ser på bilden. Ser alla vem som är pojke och vem flicka? Diskutera med barnen och benämna de olika kroppsdelarna som syns på bilden. Vilka likheter och olikheter finns det mellan de olika könen? Vad finns inne i kroppen som inte syns utanpå? När är det okej att</p>

	benämningar för kroppens olika delar.	vara naken och när är det mindre passande?
Toalett situation	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 5.1 som handlar om potträning. Det är viktigt att potträningen sker i positiv anda för att barnet skall ha förutsättningar att uppleva den egna kroppen som något bra och godkänt.</p>	<p>Diskutera om hur en toalettsituation går till och att det skall upplevas som något positivt och att toalettsituationen är något privat. Hur kan toalettbesöket göras behagligt och lugnt så att det känns bra för alla. Har barnen några tankar om det? Diskutera vad som görs på toaletten och vilka beteenden som hör dit.</p>
Doktorslek	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 4.3 och 5.2 som handlar om doktorslek. Doktorsleken ger barnen möjligheten att själv sätta gränser för när de upplever någonting som inte känns okej.</p>	<p>Diskutera med barnen om hur en doktorslek går till. Berätta tydligt om att alla har rätt till sina egna gränser och får säga nej då något inte känns okej under lekens gång</p>
Bild på kompisar som spelar spel	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 5.2 som handlar om att stöda barnets sexualitet i vardagen genom att lära barn vänta på sin tur och tåla motgångar.</p>	<p>Diskutera med barnen om att vara kompisar, vad är en bra kompis. Vilka olika känslor har vi? Hur reagera om någon är ledsen, glad, arg? Hur vill barnet bli bemött om hen till exempel är ledsen? Vill alla ha en kram, bli kramade?</p>

		Diskutera om att visa hänsyn till andra, hur gör vi det? Då någon säger nej så bör det respekteras. Öva att vänta på sin tur genom spel och lek
Vilostund, barn som har handen innanför byxan	Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 4.2 och 5.1 som handlar om att vanliga situationer då barn onanerar är när de skall sova eller vila. I samband med att barnet växer får hen vanligtvis en uppfattning och kunskap om när detta beteende är passande och när det inte är det.	Diskutera hur stunden känns innan barnet somnar? Vad hjälper barnet att slappna av och komma till ro? Ifall barnet nämner att hen rör på snoppen/snippet för att slappna av, var förberedd på att ta den diskussionen. Berätta att det är helt okej men att det bör ske privat. Till exempel att under täcket är det helt okej, men att det inte är okej vid matbordet. När är det okej att ha handen i byxorna?
Ett barn klädd i baddräkt	Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 3.3 som handlar om områden på kroppen som är under baddräkten, att de är privata och ingen annan har rätt till dessa områden.	Diskutera med barnen om baddräktmodellen, alltså om att de kroppsdelar som finns under baddräkten är privata. Ingen får röra där utan lov. Tala om för barnet att det är bra att berätta för någon vuxen om barnet blivit berörd där.

<p>Beröring, ett barn blir smekt på ryggen av ett annat barn</p>	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 3.3 som handlar om att barnet skall få en förståelse om vad som är tillåtet och inte tillåtet samt om vad som är privat och inte privat.</p>	<p>Diskutera med barnen om vad de ser på bilden Vilka tankar väcker det? Diskutera om beröring och kramar och att barnet alltid har rätt att säga nej då något inte känns okej</p>
<p>Pojke utklädd till prinsessa, flicka utklädd till Supeman</p>	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 4.1 som handlar om en forskning gjord av Larsson och Svedin som handlar om att småbarn sällan kallar sig själv för det andra könet medan de i leken klär ut sig och leker det andra könet.</p>	<p>Diskutera med barnen vad de ser på bilden, vad brukar de klä ut sig till? Skulle de kunna använda typiska flick/pojk kläder? Vad väcker det för tankar? Diskutera om att alla har rätt till att använda vilka kläder som helst. Hurdana olika familjekonstellationer finns det? Hur kan en familj se ut?</p>
<p>Flickor och pojkar från olika länder</p>	<p>Detta diskussionskort baserar sig på kapitel 5.1 och handlar om att familjer består av olika konstellationer, åsikter gällande uppfostran samt olika kulturella bakgrunder som påverkar vårdnadshavarnas sätt att uppfostra barnen. Inom småbarnspedagogiken finns det allt mer olika familjer och kulturer vilket resulterar i att det är ytterst viktigt att diskutera om till exempel</p>	<p>Diskutera med barnen om vad de ser på bilden? Fastän hudfärg och kroppsform kan vara olika så är vi ändå alla likadana. Känner de någon som ser "annorlunda" ut än de själva? Diskutera om olika kulturer och vad som är typiskt där?</p>

	seuxalfostran för att nå en slutsats om hurdan uppfostran som lämpar sig för alla barn.	
--	---	--

Tabell 2: Översikt av teorins koppling till diskussionskorten

Sammanfattningsvis kan det konstateras att skribenterna har skapat två produkter som professionella inom social- och hälsovården kan använda för att stöda barnets sexuella utveckling. Utgående från skribenternas egna erfarenheter inom småbarnpedagogiken har det dragits en slutsats om att dessa två produkter är nödvändiga verktyg som kan användas för att förebygga god sexuell utveckling samt tabu kring ämnet. Dessa produkter har tänkts igenom väl och skapats utgående från de vetenskapliga artiklarna samt den övriga teorin. I tabellerna som skapats redogörs hur teorin är kopplad till produkterna. Utifrån tabellerna är det även möjligt att genom hänvisningar finna var i arbetet ämnet i fråga presenterats.

8 Kritisk granskning och avslutande diskussion

Syftet med arbetet är att öka de professionellas och barnets förståelse kring barnets sexualitet samt att skapa ett verktyg som kan användas för ett stödande ändamål. Genom att koppla ihop teorin med produkterna som är avsedd att användas i pedagogiskt syfte, har skribenterna skapat ett material som stöder den professionella i sitt arbete samt barnets inlärning på egen hand. Teoridelen besvarar arbetets frågeställningar. Med hjälp av en grundlig litteraturöversikt har skribenterna fått fram ett tillförlitligt resultat baserat på många olika källor som kompletterat varandra. Stycken som endast varit baserade på en källa har kompletterats med flera källor för att få bättre validitet. Skribenterna har avgränsat sitt ämne för att kunna koncentrera sin teori på ett ämne och fördjupa sig i det istället för att ta fram lite teori om ett bredare ämnesområde. Mer om avgränsningen och hur skribenterna har kommit fram till den kommer att tas upp senare i detta kapitel.

Rubrikerna har bearbetats under arbetets gång för att passa ihop med texten så bra som möjligt. Även rubrikernas disposition har ändrats flera gånger för att skapa en så logisk ordningsföljd som möjligt. Stycken har finslipats och flyttats hela tiden och vissa delar har fallit bort eftersom skribenterna ansett att de varit onödiga eller inte passat in. Teori har lagts till för att få mera kunskap och skapa ett så bra innehåll som möjligt. Även huvudrubriken har ändrats för att spegla arbetets innehåll bättre och bli tydligare.

Arbetet har resulterat i två produkter som skall fungera som verktyg inom sexualfostran för både barnet och professionella inom social- och hälsovården. Materialet har skapats för att öka barnets kunskap och kännedom kring ämnet sexualitet samt för att förenkla den professionellas uppgift att ta upp ämnet sexualitet med barnet. Trots att det skapats två olika produkter så hör de ändå ihop, de kan användas både skilt eller i stöd av varandra. Produkterna är baserade på teorin skribenterna tagit fram vilket ökar dess tillförlitlighet. Memoryspelet är skapat på barnets nivå så att de själva kan spela spelet men även tillsammans med vuxna. Diskussionskortet är skapat som stöd för professionella att användas tillsammans med barnen.

Skribenterna har under arbetsprocessen haft ingående diskussioner kring temat sexualitet. Under arbetets början reflekterade skribenterna kring arbetets innehåll. Det har konstaterats att sexualitet är ett mångfasetterat begrepp som behandlar många små teman. Diskussioner kring sexuella läggningar, regnbågsfamiljer, provrörsbefruktning, funktionshindrade personer samt könsidentiteter har uppstått. I samband med dessa har även diskussioner kring sexuella övergrepp och våld i familjer framträtt. Skribenterna har under diskussionernas gång kommit fram till att vårt ämne kunde inriktas till ett flertal olika målgrupper. En fördjupande kring dessa målgrupper, skulle resultera i att arbetet skulle bli för stort. Slutsatsen blev att ett arbete med inriktning på dessa målgrupper får bli vidareförslag på examensarbeten för kommande år.

Idén över hurdan produkt som skulle skapas fanns redan innan skribenterna hade skaffat någon fördjupad kunskap eller teori kring ämnet. Det har uppstått diskussioner kring hurvida den klarheten i den kommande produkten är ett problem eller en tillgång för gruppen och detta arbete. Det som skribenterna har funderat kring är ifall arbetets värde minskas, då idén om produkterna varit klar innan teorin införskaffats. Dessutom har det under diskussioner lyfts fram att de erfarenheter från arbetslivet som skribenterna erhåller är någonting positivt. Detta motiveras med att skribenterna hade en uppfattning om vad som kunde behövas och vad som kommer att fungera. Eftersom idén om produkterna redan var planerade, var det lättare att avgränsa teorin.

Skribenterna diskuterade att ha en handdocka med i produkterna, ifall de professionella upplever att det på så sätt skulle vara lättare att ta upp ämnet sexualitet med barnet. En handdocka hade dock ställt till med flera motgångar eftersom själva handdockan hade krävt att skribenterna själva tillverkat dockan eller att ett företag skulle ha producerat dem. Då skulle finansiering blivit involverat vilket hade försvårat processen och skribenternas

resurser hade inte räckt till. Som lösning kom skribenterna fram till att vuxna själva kan välja hur de vill göra och hur de anser att det fungerar bäst.

Vid producerandet av diskussionskortet och dess innehåll uppstod en diskussion kring benämningar av kroppsdelar och deras inverkan på vuxna. Då det kommer till kroppsdelar som har en koppling till sexualitet och sexuell utveckling, upplevs det ofta som någonting obekvämt. Utifrån teori som skribenterna har tagit del av under arbetsprocessens gång har det även konstaterats att många vuxna ser barnet som oskyldiga små varelser. Skribenterna anser att detta kan vara en grundläggande orsak till att vårdnadshavare samt professionella inte pratar om till exempel snoppar och snippor tillsammans med barnet. För att få detta att bli mera naturligt under vardagen på daghemmen har skribenterna diskuterat om att sången HonkyTonky kunde sjungas med orden snopp och snippa på samma sätt som det sjungs om rumpa och fot.

Skapandet av såväl memorykortet som diskussionskortet krävde mycket diskussion om ämnet kroppsideal. Skribenterna funderade länge på hur korten skulle se ut för att vara så neutrala som möjligt och utan att ta ställning till frågor angående kroppskillnader, hudtonskillnader och könsidentiteter. Memorykortet ville skribenterna göra så enkla som möjligt och därav är motiven tecknade och utan hudton. Diskussionskortets motiv är skapade av en illustratör som även hon har skapat bilder där könsskillnader är otydliga och alla hudtoner har tagits i beaktande.

Skribenterna konstaterade genom diskussion att alla vårdnadshavare inte är lika bekväma att ta upp sexualfostran med sina barn, detta kan bero på kultur- och religionsskillnader. Samarbetet mellan vårdnadshavare och professionella är ytterst viktigt eftersom kommunikation mellan dessa parter sätter ramarna för sexualfostran och stöder barnets utveckling. Styrdokumentet Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 lyfter fram samarbetets betydelse inom småbarnspedagogiken. Däremot står det ingenting specifikt om barnets sexuella utveckling i Grunderna för planen för småbarnspedagogik men skribenterna anser att det vore en väsentlig bit att få in i vardagen även på daghemmen. Skribenterna har diskuterat och anser att ifall planen skulle behandla ämnet sexualfostran, skulle daghemmen vara skyldig att ta upp ämnet som en del av verksamheten. Barnets sexuella utveckling tas inte heller upp i de broschyrer som Mannerheims barnskyddsförbund ger ut åt vårdnadshavare i samband med rådgivningsbesök. Eftersom det i broschyrer står om annat som sker i barnets utveckling vid specifika åldrar anser skribenterna att det kunde vara

viktigt för vårdnadshavare att få information om detta för att kunna stöda barnets sexuella utveckling.

Skribenterna har valt att använda ordet onani fastän många anser att barns onani är en omedveten handling och kan då inte jämföras med vuxnas onani. Ordet onani används i detta arbete på grund av att det upplevs vara det mest beskrivande ordet för det som barnet gör, det vill säga utforskandet av könsorganet. Som tidigare konstaterat är ämnet väldigt brett vilket är grunden till att sexualfostran för olika kulturer, barn med specialbehov och barn med problematiserat sexuellt beteende får bli som förslag på kommande examensarbeten. I alla forskningar från Sverige har vi ändrat ordet förskola till daghem eftersom förskola har en annan betydelse i Finland. Skribenterna anser att professionella borde diskutera och komma fram till en gemensam syn gällande sexualfostran och följa en gemensam linje i arbetet med barn.

Skribenternas egna förhållningssätt till ämnet är rätt så lika varandras. Alla är överens om att sexualfostran är ett viktigt ämne som behövs och att det bör fås in i vardagen. Av erfarenhet och den ihopsamlade kunskapen har det konstaterats att material för professionella kring sexualfostran är någonting som det bör finnas mer av. Skribenterna anser att avsaknaden av material och utbildning inom ämnet är en grundläggande orsak till att professionella inte tar upp eller behandlar ämnet tillsammans med barn. Under arbetets gång har skribenterna fått en bättre insyn av hur stor vikt det här ämnet har och kan därefter hålla med om att detta arbete har betydelse. Skribenterna är nöjda med resultatet och vill avsluta med att rikta ett stort tack till illustratören Oona Lindberg som lyft upp resultatet genom att skapa fina bilder till diskussionskorten.

Källor

- Forskningsetiska delegationen.* (2012). Hämtat från God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf den 13. 03. 2019
- Askland, L., & Sataøen, S. O. (2014). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt.* Stockholm: Liber AB.
- Axelsson, Å. (2012). Litteraturstudie. i H.-N. B. Granskär Monica (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (ss. 173-188). Studentlitteratur AB.
- Balter, A.-S., van Rhijn, T. M., & Davies, A. W. (2016). The development of sexuality in childhood in early learning settings: an exploration of early childhood educators' perceptions. *Canadian Journal of human sexuality*, 30-40. Hämtat den 08. 01. 2019
- Balter, A.-S., van Rhijn, T., & Davies, A. W. (2018). Equipping early childhood educators to support the development of sexuality in childhood: Identification of pre- and post-service training needs. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 33-42.
- Bildjuschkin, K., & Ruuhilahti, S. (2008). *Seksiä vaatteen päällä.* Vammala: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Cacciatore, R. (2016). Lasten seksuaalinen käytös. i S. Ingman-Friberg, & R. Cacciatore, *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (ss. 71-81). Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.
- Cacciatore, R. (2017). *Huomenna pannaan pussauskoppiin.* Borgå: WSOY.
- Drury, K. M., & Bukowski, W. M. (2013). Sexual development. *Handbook of Child and Adolescent Sexuality*, 115-144. Hämtat den 25. 02. 2019
- Ecpat.* (u.d.). Hämtat från Barnets rättigheter: <https://www.ecpat.se/vad-ar-barnsexhandel/barnets-rattigheter> den 09. 01. 2019
- ETENE.* (2011). Hämtat från Den etiska grunden för social och hälsovården: <https://etene.fi/documents/1429646/1571620/Publikation+33+Den+etiska+grund+en+för+social+och+hälsovården%2C+2011.pdf/3cd3621e-5301-43d7-9eeb-5f6aecf84f5e/Publikation+33+Den+etiska+grund+en+för+social+och+hälsovården%2C+2011.pdf.pdf> den 14. 04. 2019
- Flodin, T., & Engström, I. (den 05 11 2013). Integritet-ett förlegat begrepp? *Läkartidningen.*
- Graneheim Hällgren, U., & Lundman, B. (2012). Narrativ analys. i H.-N. B. Granskär Monica (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (ss. 159-169). Studentlitteratur AB.
- Grunderna för planen för småbarnspedagogik. (2018). Helsingfors. Hämtat från https://www.oph.fi/download/195246_Grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_2018.pdf den 09. 01. 2019
- Ilmonen, K., & Korhonen, E. (2016). Oikeus omaan seksuaalisuuteen. i S. Ingman-Friberg, & R. Cacciatore, *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (ss. 110-112). Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.
- Ingman-Friberg, S. (2016). Ammattilaisten ajatuksia lasten seksuaalikasvatuksesta. i S. Ingman-Friberg, & R. Cacciatore, *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (ss. 41-52). Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.
- Ingman-Friberg, S., & Cacciatore, R. (2016). *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä.* Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.

- Institutet för hälsa och välfärd. (2016). *Edistä, ehkäise, vaikuta - seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020*. Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd:
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y den 02. 03. 2019
- Kangaskoski, H. (2016). Seksuaalikasvatusta päivähoitossa. i S. Ingman-Friberg, & R. Cacciatore, *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (ss. 197-208). Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.
- Kellogg, N. D. (2009). Clinical Report—The Evaluation of Sexual Behaviors. *American Academy of Pediatrics*, 992–998. Hämtat från
<https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/124/3/992.full.pdf> den 06. 03. 2019
- Kinnunen, S. (2003). *Anna mun olla lapsi*. Helsinki: Kirjapaja OY.
- Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2010). *Portaita pitkin. Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2015). *Sexualitetens steg för steg*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Kosztovics, A. (u.d.). *Förhållningssätt till barns sexualitet - en intervjustudie bland förskolepersonal i Malmö*. Hämtat från
<https://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d587a/1491304038757/Forhallningssatt+till+barns+sexualitet.pdf> den 06. 03. 2019
- Larsson, I., & Svedin, C. (2007). Sexual behaviour in Swedish preschool children, as observed by their parents. *Acta Paediatrica*, 436-444. Hämtat från
https://www.academia.edu/18350911/Sexual_behaviour_in_Swedish_preschool_children_as_observed_by_their_parents
- Larsson, I., & Svedin, C. G. (2002). Teachers' and parents' reports on 3- to 6-year-old children's sexual behavior—a compariso. *Child Abuse & Neglect*, 247-266. Hämtat den 19. 02. 2019
- Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S., & Hannukkala, M. (2017). *Barnets sinne*. Föreningen för mental hälsa i Finland.
- Persson, K. (Red.). (den 22. 07. 2016). *Könsidentitet och könsuttryck*. Hämtat från 1177 Vårdguiden: <https://www.1177.se/Tema/Sex-och-relationer/Sexuell-lagging---homo-bi-och-hetero/Konsidentitet-och-konsuttryck/> den 13. 02. 2019
- RFSL. *Rådgivningen Skåne*. (u.d.). Hämtat från Självkänsla, sexualitet, identitet:
<http://www.rfsradgivningenskane.se/sjalvkansla-sexualitet-identitet/> den 25. 03. 2019
- RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning. (2015). *Barns sexualitet - en vägledning*. Stockholm. Hämtat från RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning:
https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/barnssexualitet_web.pdf den 03. 02. 2019
- Rädda barnen*. (2013). Hämtat från Stopp! Min kropp:
https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/handbocker/stopp_min_kropp.pdf 01. 2019
- Santalaihti, T. (den 05. 09. 2017). *Duodecim. Koulun terveyskirjasto*. Hämtat från Sukupuolen moninaisuus ja seksuaalinen suuntautuneisuus:
<https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/seksi/seksuaalisuuden-monimuotoisuus> den 26. 03. 2019
- Social- och hälsovårdsministeriet, Väestöliitto, Institutet för hälsa och välfärd. (2015). *Seksuaalikasvatuksen tueksi*. Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd:

- http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y den 11. 03. 2019
- Stone, N., Ingham, R., & Gibbins, K. (2013). Where do babies come from? Barriers to early sexuality communication between parents and young children. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 228-240. Hämtat den 08. 01. 2019
- Unicef. (u.d.). Hämtat från Barnkonventionen: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> den 09. 01. 2019
- Viitala, J. (u.d.). *Onani*. Hämtat från Väestöliitto: http://www.vaestoliitto.fi/pa_svenska/familjeverksamhet/for_foraldrar/smabarns_foraldrar/sexualforstran-for-smabarn/onani/ den 10. 04. 2019
- World health organisation. (2010). Hämtat från Defining sexual health: https://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/ den 12. 01. 2019
- Väestöliitto. (u.d.). Hämtat från Sexualfostran för småbarn - vad är det? : http://www.vaestoliitto.fi/pa_svenska/familjeverksamhet/for_foraldrar/smabarns_foraldrar/sexualforstran-for-smabarn/vad-ar-det/ den 12. 01. 2019
- Väestöliitto. (u.d.). Hämtat från Yksityisyyden suoja: http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhdeesta/tietoa_parisuhdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/yksityisyyden_suoja/ den 26 1 2019
- Väestöliitto. (den 19. 03. 2014). Hämtat från Miten seksuaalisuus kehittyy : http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/miten-seksuaalisuus-kehittyy/ den 13. 01. 2019
- Väestöliitto. (u.d.). *Alla har rätt att bestämma över sin egen kropp. Kunskap, färdigheter och attityder för barn*. Hämtat från http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/de39b8b6769fadd9f81a522ff35b5086/1548498319/application/pdf/6366525/Turvataidot%20ja%20lapsen%20keho_svenska.pdf den 26. 01. 2019
- Väestöliitto. (u.d.). *Stöd barnets utveckling, åldersenligt, barnanpassad sexualfostran*. Hämtat från Väestöliitto: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/3d51193198ee367ac736a2a93922b498/1548670079/application/pdf/4946046/vaestoliitto_A1_juliste_RU_verkko.pdf den 11. 01. 2019
- Ünlüer, E. (2018). Examination of Preschool Teachers' Views. *Universal Journal of Educational Research*, 2815-2821. Hämtat från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1198908.pdf> den 10. 02. 2019

Finlands författningssamling

Barnskyddslag 13.04.2007/417 [Online] www.finlex.fi [hämtat 09.01.2019].

Lag om småbarnspedagogik 13.07.2018/540 [Online] www.finlex.fi [hämtat 09.01.2019].

Figurförteckning

Figur 1. Innehållsnaalys.....	27
-------------------------------	----

Tabellförteckning

Tabell 1. Översikt av teorins koppling till memoryspelet.....	28
---	----

Tabell 2. Översikt av teorins koppling till diskussionskorten.....	34
--	----

År Land	Författare	Titel	Syfte	Metod Urval	Slutsats	Varför artikeln valdes
2002 Linköping Sverige	Larsson Ing Beth och Svedin Carl Göran	Teachers' and parents' reports on 3- to 6-year-old children's sexual behavior—a comparison	Syftet med denna studie var att jämföra sexuellt beteende hos barn i 3–6 års ålder i daghemmet och hemmet. Studiens syfte var även att undersöka vårdnadshavares och pedagogers åsikter om barns sexuella beteenden.	Frågeformulär	I resultatet framkom att barn visade mera sexuellt beteende hemma än på daghemmet. Vårdnadshavarna och pedagogerna hade en väldigt öppen inställning gällande barnets sexualitet. En femtedel av de vuxna använder inte någon term för könsorgan.	För att få en inblick i den skillnad som finns i barnets sexuella beteende ifall de är hemma eller på daghem. Forskningen behandlar begreppen barnets nyfikenhet, könsidentitet, sexuella lekar så som doktorslek, onani samt barnets frågor kring graviditet och födsel.
2007 Stockholm Sverige	Larsson Ing Beth och Svedin Carl Göran	Sexual behaviour in Swedish preschool children, as observed by their parents	Ta reda på vad som utgör ett normalt och hälsosamt sexuellt beteende samt att få en ökad kunskap inom området.	Frågeformulär	Barn uppvisar ett brett spektrum av sexuellt beteende. De flesta av dem är utvecklingsrelaterade. Vissa beteenden är mer sällsynta och så kallade problembeteenden. Vissa beteende förknippades med vårdnadshavares socioekonomiska nivå, attityder och öppenhet i familjevanor.	För att få ökad kunskap inom ämnet ”sexuellt beteende”. Forskningen går in på begreppen onani och vårdnadshavares attityder och åsikter gällande barnets sexualitet.

2009 Amerika	Kellogg N.D.	Clinical Report— The Evaluation of Sexual Behaviors	Artikeln syfte är att redogöra sexuella beteenden hos barn. Till detta vilka beteenden som anses vara normala / onormala.	En klinisk rapport som redogör egna erfarenheter och andras studier.	Många barn påvisar ett normalt sexuellt beteende i enlighet till barnets utveckling. ett onormalt sexuellt beteende hos barn kopplar ofta samman med utomstående faktorer som till exempel sexuella övergrepp, fysisk misshandel samt försummelse.	För att få en inblick i vad ett sexuellt beteende kan omfatta. Forskningen går in på barnets sexuella beteende i vardagen, utforskandet av könsorganet, onani samt barn som visar sitt eget könsorgan.
2013 Kanada	Drury Kate Mills och Bukowski William M.	Sexual develop- ment	Utgångspunkten är påståendet att det måste finnas frågor till grund för att hålla en diskussion gällande sexuell utveckling.	Studier av barn som antagits till vård på grund av oro över deras sexuella beteende. Återblick över rapporter från unga vuxna över deras erfarenheter kring sexualitet. Observations- rapport från vårdnadshavare eller personal inom småbarns- pedagogik	Sexualitet omfattar ett flertal olika aspekter. Det är en form av utveckling som ser olika ut för olika åldrar samt att den även grundar sig på erfarenheter från en yngre ålder.	För att få en ökad kunskap gällande barnets sexuella utveckling. Forskningen lyfter fram att sexualitet även omfattar till exempel känslor och relationer till samt uppfattningen av andra individer. Dessutom lyfts doktorsleken upp.
2013 Southampton	Stone Nicole, Ingham Roger och Gibbins Katie	Where do babies come from? Barriers to early sexuality	Syftet med denna studie är att ta reda på vårdnadshavarnas utmaning gällande sexualfrågor	Grupp- diskussion	Vuxna anser att barnen är oskyldiga och inte behöver veta något om sexualitet. Det har även visats att	Den upplevdes relevant då den fokuserar på hur vuxna ser på barnets sexualitet. Forskningen går in på onani samt

		communication between parents and young children.	från barnen och på vilket sätt vårdnadshavarna försöker begränsa den sexuella kunskapen hos barnet.		vuxna pratar med barnen om sexualitet.	sexualkunskap och huruvida kunskapen kan ha en positiv inverkan på barnets fysiska och psykiska välbefinnande.
2016 Kanada	Balter A.S, Van Rhijn T. M, Davies, A.W.	The development of sexuality in childhood in early learning settings: an exploration of early childhood educators' perceptions	Studiens syfte var att undersöka hur personal inom dagvården upplever barns sexuella utveckling samt erfarenheter av utvecklingen.	Frågeformulär	Studien visar att personal inom dagvård ser positivt på att introducera sexualkunskap i tidig barndom, 0–6 år.	Eftersom artikeln tangerar sexuell utveckling i koppling till professionella och vårt arbete är skapat för att stöda professionella. forskningen lyfter fram hur barnets sexuella utveckling kan noteras i daghemmets vardag. Forskningen går även in på toalettbesök, utforskande av eget könsorgan och lek.
2018 Turkiet	Ünlüer, E	Examination of Preschool Teachers' Views	Syftet med denna forskning var att samla information om pedagogernas kunskap om sexuell utveckling, sexuellt beteende som de stöter på i vardagen samt deras reaktion angående det.	Intervjustudie	Resultatet har resulterat i tre olika kategorier: - Pedagogens kunskap och kunskapsbakgrund gällande sexualfostran - Sexuella beteenden som pedagogerna stöter på - Pedagogernas reaktioner	För att den fokuserar på professionells synsätt gällande sexuell utveckling. Forskningen behandlar begreppen könsidentitet, graviditet, barnets rättigheter samt sexuella lekar så som doktorslek

<p>2018 Ontario, Kanada</p>	<p>Balter A.S, Van Rhijn T. M, Davies, A.W.</p>	<p>Equipping early childhood educators to support the developme nt of sexuality in childhood: Identificati on of pre- and post- service training needs</p>	<p>Syftet med denna forskning var att bedöma pre- och postservice gällande sexualundervisn ingens instruktioner och träningsbehov hos en ECE- befolkning i Ontario</p>	<p>Frågeformulär → analys</p>	<p>Resultatet är kategoriserat i enlighet med studiens tre syften; deltagarnas åsikter kring sexualfostrans kvalité inom småbarnspedagog iken, nuvarande nivån av förberedelser samt identifiering av behoven av kompetensutveckl ing. Resultaten visade att majoriteten av studiens deltagare anser att sexualfostran behöver få en större betydelse inom småbarnspedagog iken.</p>	<p>Artikeln var relevant för ämnet, innehållet stärkte vårt syfte om att sexualfostran behövs. Denna forskning lyfter fram att det behövs mer kunskap hos pedagoger gällande barnets sexuella utveckling. Det påpekas även att det finns alldeles för lite utbildningar kring ämnet för professionella.</p>
-------------------------------------	---	--	--	-----------------------------------	--	---

Manual till memory spelet

Detta spel består av bilder som har anknytning till barnets sexuella utveckling. Spelet är tänkt att fungera som ett stöd för barnen samt för de vuxna. Detta spel är utvecklat i hopp om att ämnet i fråga skulle bli mindre tabubelagt och att ämnet skulle få en större och naturligare roll i det vardagliga livet, bland annat på daghem. Detta spel kan spelas av barnen själva eller tillsammans med någon vuxen.

Produktskaparna har även bildat exempel på olika diskussionsämnen som en vuxen kan använda sig av under spelets gång, för att ytterligare öka barnets kunskap och kännedom kring bilderna och ämnet sexualitet. Exemplen baserar sig på teori som framtagits under ett examensarbete som är skrivet inom utbildningen socionom (YH) i Novia, Åbo. Motiven på memorykorterna har illustrerats av Fanny Lindberg.

Spelet innehåller:

- En manual
- 18 kort par
- Tips på diskussion

Spelets gång:

Blanda korten och sprid ut dem på bordet med baksidan uppåt. Den yngsta spelaren får börja med att vända två valfria kort. Om korten har samma bild får spelaren plocka upp dem och sedan vända två nya kort. Om korten däremot har olika bilder får spelaren vända dem tillbaka och så går turen vidare till följande spelare.

De olika spelarna skall försöka minnas var de olika korten är placerade och sedan försöka plocka dem under sin egen tur. Spelet avslutas då alla paren är hittade, spelaren med flest kort har vunnit.

Exempel på diskussionsämnen

Bajs och kiss: Eftersom ett barn förknippar bajs och kiss med något äckligt kan hen få uppfattningen om att även könsorganet eller anus därifrån kiss och bajs kommer är äckligt, gör klart för barnet att detta inte är fallet.

Toalett: Diskutera om hur ett toalettbesök går till, vad är ok att göra på toaletten och vilka beteenden hör hemma på toaletten och inte någon annanstans.

Snippa och snopp: Här kunde det diskuteras benämningar på könsorganet eller skillnaden mellan snippa och snopp.

Flicka och pojke: Här kunde diskuteras skillnaden mellan könen, vad gör flickor annorlunda än pojkar och så vidare.

Rumpa: Diskutera med barnen vilka delar av kroppen som är privata, som ingen får röra vid utan lov! Berätta om baddräkts regeln.

Pojke i klänning, flicka i ”pojkkläder”: Föra en diskussion där alla skall få leka med vad de vill, oavsett om någon säger att ”det där är en flicklek/ pojklek”

Baddräktsregeln: Diskutera med barnen vilka delar av kroppen som är privata, som ingen får röra vid utan lov! Berätta om baddräkts regeln.

Potta: Diskutera om hur en trevlig och positiv potträning går till och hur barnet kan vara delaktig.

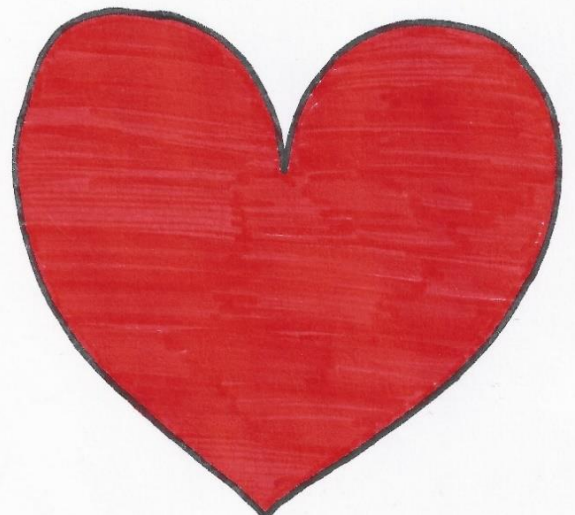
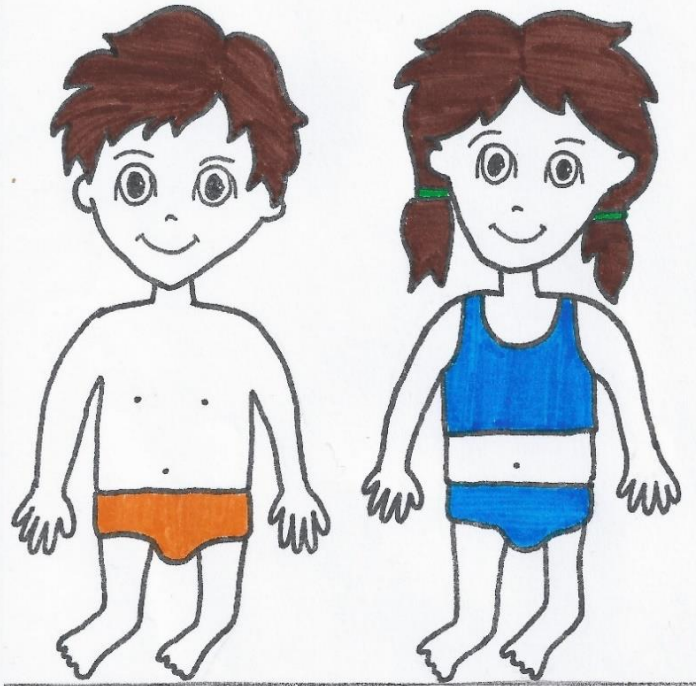
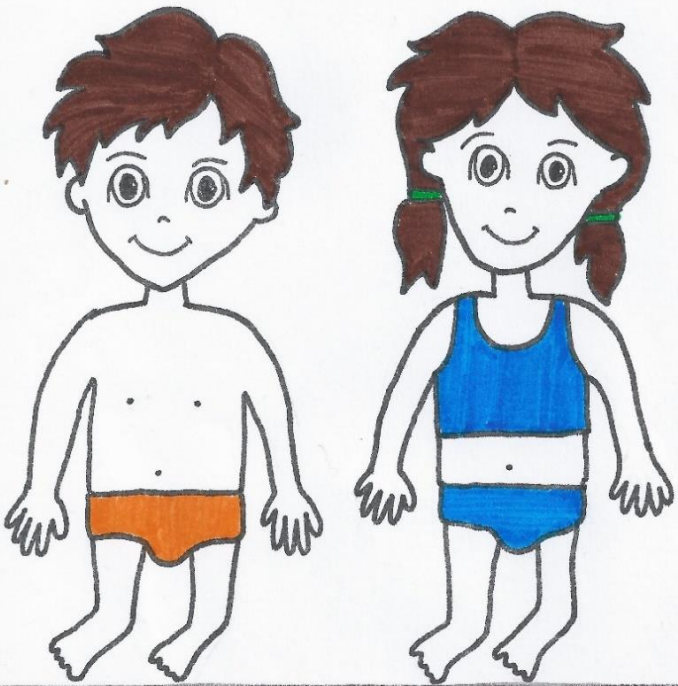
Gravid kvinna: Om ett barn har frågor gällande graviditet, till exempel hur går det till då kvinnan blir gravid, är det viktigt att svara på fråga på ett åldersenligt sätt. Vi som vuxna kan tycka att det är pinsamt, men genom att svara kort och koncist nöjer sig barnet oftast med svaret

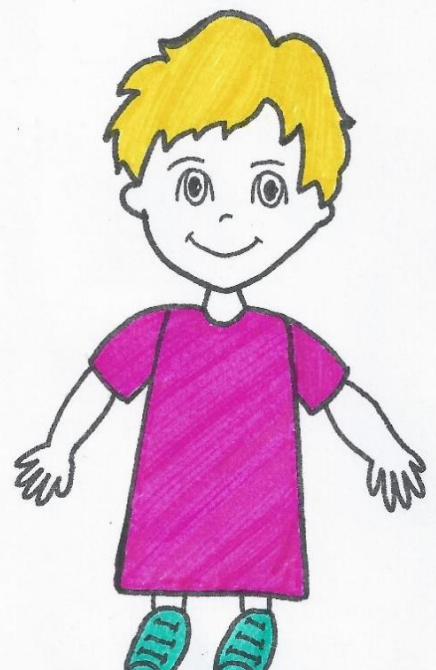
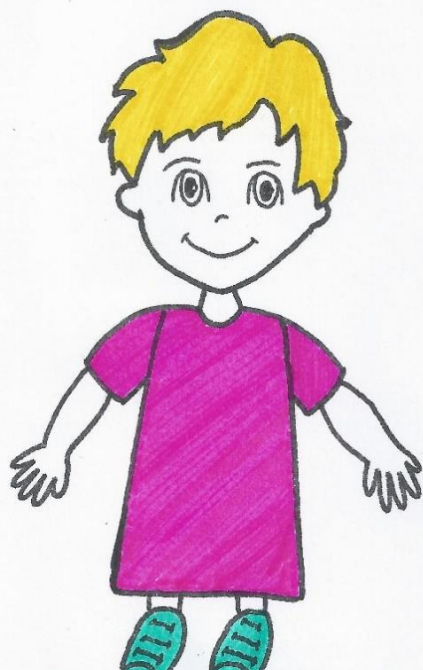
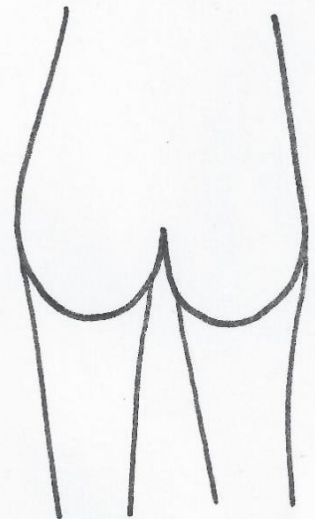
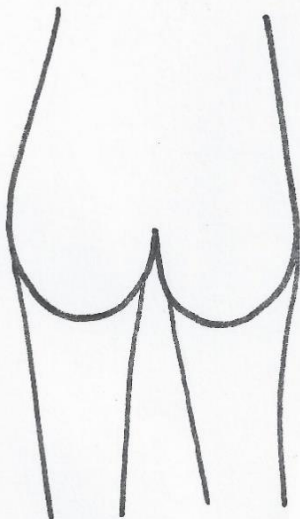
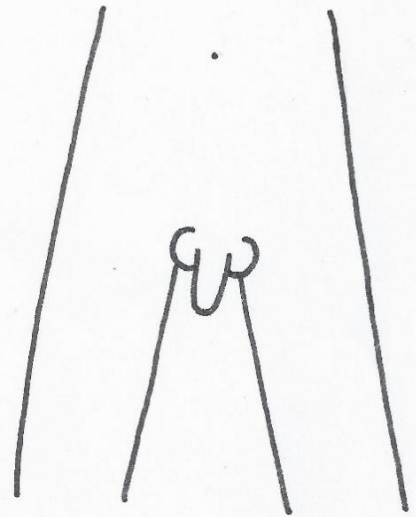
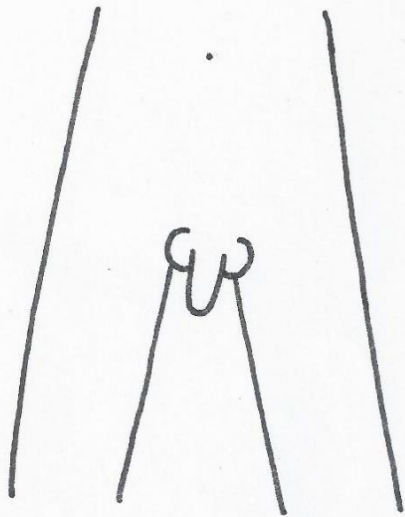
Onani: När är det okej att utforska sitt eget kön eller andras kön, eller att onanera med mera?

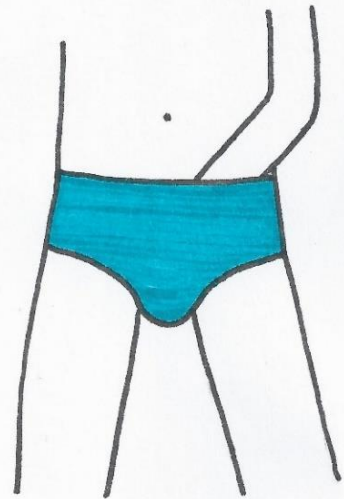
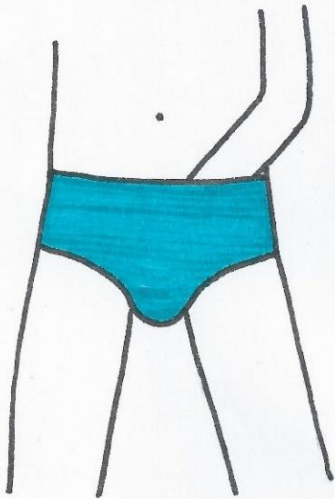
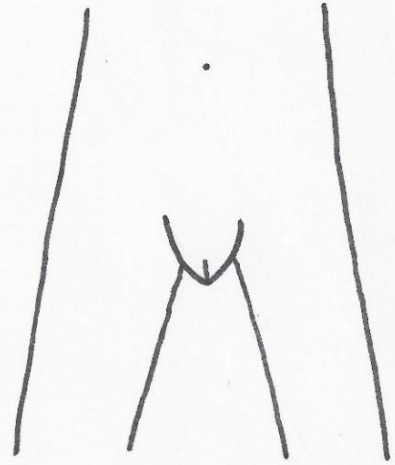
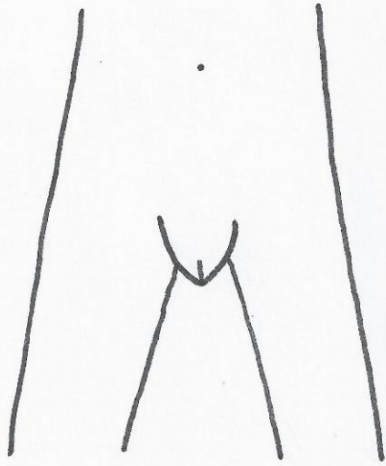
Bebis: Om ett barn har frågor gällande graviditet till exempel hur går det till då kvinnan blir gravid, är det viktigt att svara på fråga på ett åldersenligt sätt. Vi som vuxna kan tycka att det är pinsamt, men genom att svara kort och koncist nöjer sig barnet oftast med svaret

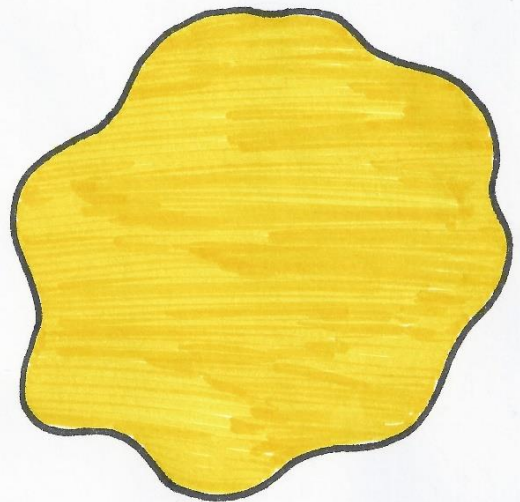
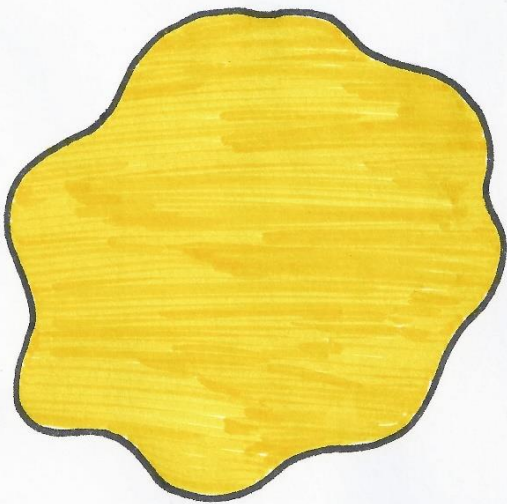
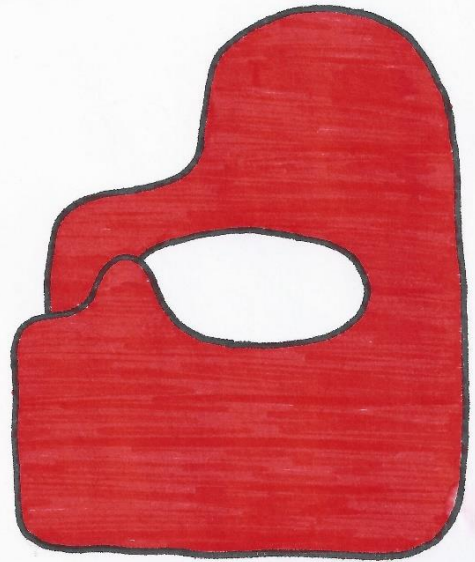
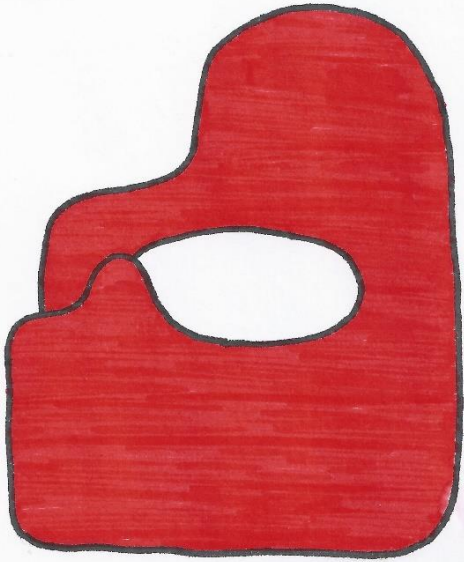
Blöja: Här kan diskuteras allt från att varför barn har blöja och kanske sporra/ uppmuntra barnen till att prova kissa och bajs i pottan/ toaletten ifall de ännu har blöja.

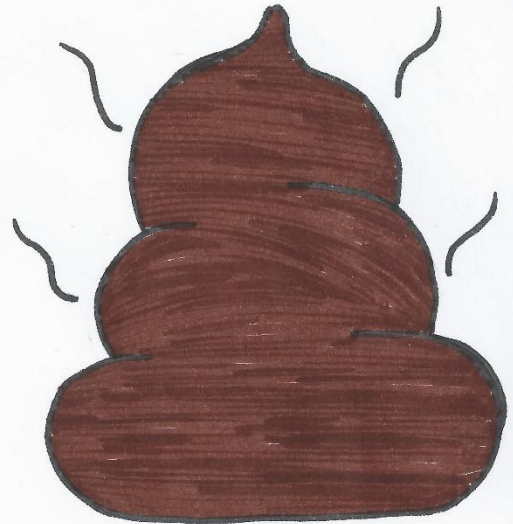
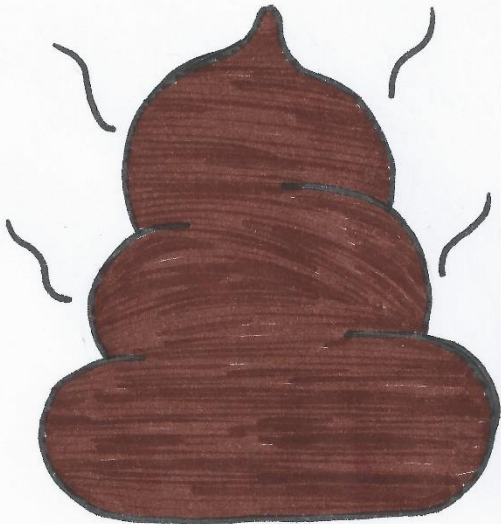
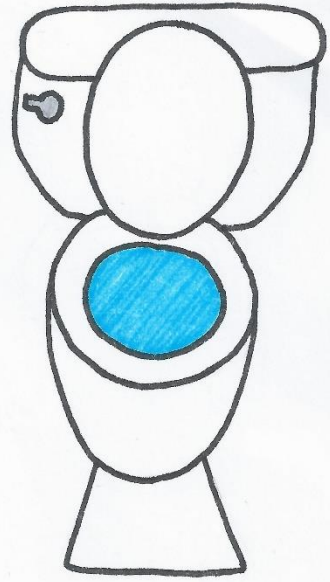
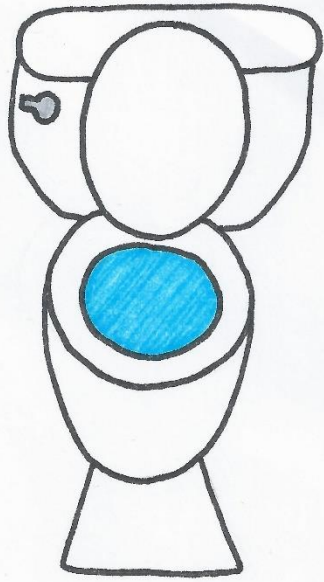
Hjärta: Prata om trygghet och hur bland annat bra känslor känns, så som; glädje, kärlek. Även bra att vidare utveckla och fortsätta diskutera kring dåliga känslor så som ilska och sorg

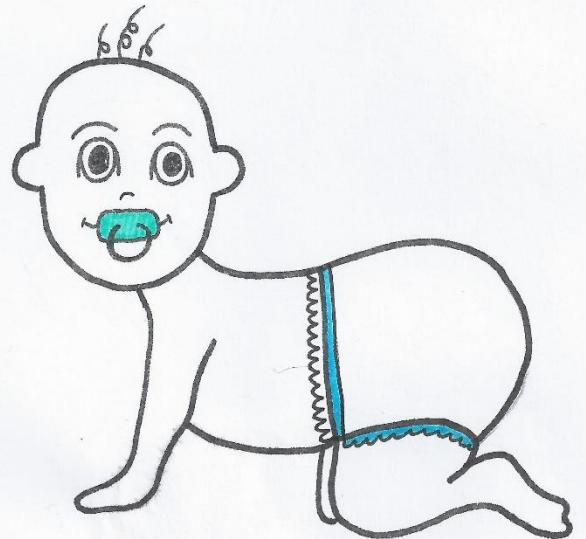
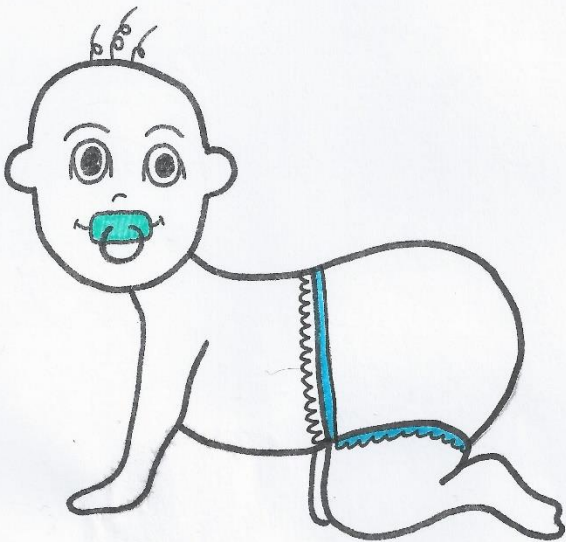

Manual till diskussionskortet

Detta material består av 10 diskussionskort som berör barnets sexuella utveckling. Materialet är riktat till professionella som jobbar med barn i ålder 0–5 år. Vårdnadshavare kan även, med professionellas stöd, använda korten som diskussionsstöd tillsammans med sina barn. Syftet med materialet är att det blir mer öppet och vanligare att diskutera sexualfostran i vardagen tillsammans med barnen.

Produktskaparna har på baksidan av korten lagt upp tips på diskussion, böcker, sånger och lek för att öka barnets kunskap och kännedom kring bilderna och ämnet sexualitet. Där finns även kort beskrivet teori som berör motivet på kortet. Materialet baserar sig på teori som framtagits under ett examensarbete som är skrivet inom utbildningen socionom (YH) i Novia, Åbo. Motiven på diskussionskortet har illustrerats av Oona Lindberg.

Materialet innehåller:

- En manual
- 10 diskussionskort

Instruktioner:

Materialet kan användas med ett eller flera barn, tillsammans med en vuxen. Den vuxna kan förbereda sig genom att läsa baksidan på de kort som skall användas. Böckerna finns på biblioteket att låna och sångerna hittas på Google. Syftet är att få en bra diskussion på barnets villkor genom att diskutera, läsa, sjunga och leka.

Exempel: Den vuxna visar bilden åt barnet och har diskussionstipsen som stöd. Läs sedan boken och diskutera innehållet i den, samma gäller sången. På en del av korten finns även tips på lek som kan lekas i samband med temat.

Bild: Potta / Wc situation

Det är viktigt att potträningen sker i positiv anda för att barnet skall kunna ha förutsättningar till att uppleva den egna kroppen som någonting bra och godkänt. Ifall potträningen inte är positiv kan en konflikt relaterad till sexualitet få sin början då barnet övar på att bli torrt. Detta beror på att samma kropp som har producerat känslor av välbehag förändras och blir motbjudande. Det kan kännas förvirrande för barnet att avföringsfunktionerna är belägna så nära könsorganet. Barnet kan dra slutsatser om att även könsorganen är något smutsigt eller något att skämmas för. (Kinnunen, 2003, ss. 196–197).

Diskussionstips:

- Diskutera med barnen vad de ser på bilden, vad händer här?
- Hur kan ett toalettbesök göras behagligt och lugnt så att det känns bra för alla. Har barnen några tankar om det?
- Diskutera vad som görs på toaletten och vilket beteende som hör dit.

Boktips:

- Kråkes Toa, Marie Bosson Rydell 2015
- Bajsboken, Pernilla Stalfelt 2015
- Äntligen bajs! Camilla Lundsten 2010
- Alla bajsar! Katie Daynes 2017

Donna Lindberg

Bild: En kvinna som väntar barn

I Ünlüer's forskning framkommer det att pedagogerna som varit med i undersökningen har observerat att barns val av lek påverkas av ifall något barn nyligen fått ett syskon, skall få ett syskon eller har någon nära anhörig som är gravid (Ünlüer, 2018, ss. 2818–2819).

Det är viktigt att inte vara dramatisk då ett barn börjar ställa frågor om sexualitet och hur barn blir till. Barn ställer vanligen inte många frågor kring detta ämne, det är därför viktigt att få in diskussioner om sexualitet som en del av vardagen. Då det i ett tidigt skede tas upp till diskussion om känslor och sexualitet så förebygger det långsiktigt för det lilla barnet. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, ss. 9–10).

Diskussionstips:

- Vad/vem finns på bilden? Vad händer där?
- Diskutera om familjen och syskon, vem har syskon? Hur kändes det att bli storebror eller syster? Hur känns det att få ett yngre syskon?
- Var beredd att svara på frågan "hur blir barn till"?
- Vad allt innebär det att få ett syskon? Före baby'n kommer, då baby'n är i magen och efteråt.

Boktips:

- Så blev jag till, Katerina Janouch, 2004
- Hur görs bebisar, Silverberg Cory 2014

Lektips:

- Hem lek

Bild: Pojke och flicka

Att tala med barn om sexualitet handlar om att tala om de olika funktionerna i kroppen och om kroppens uppbyggnad. Det är viktigt att prata om både de synliga kroppsdelarna och de som inte syns, det vill säga de inre organen. Barn är väldigt nyfikna på sin egen kropp men även på andras kroppar. Barn behöver information om kroppen och olika benämningar för de olika kroppsdelarna. Då vuxna talar med barn om kroppens olika delar är det bra att då ta upp kroppens sexuella delar på ett lika naturligt sätt. Det är viktigt att prata om kroppen på ett positivt sätt och ta fram hur viktigt det är att ta hand om sig själv. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2015, ss. 32–33).

Diskussionstips:

- Diskutera med barnen vad de ser på bilden. Ser alla vem som är pojke och vem som är flicka?
- Diskutera med barnen och benämna de olika kroppsdelarna som syns på bilden. Vilka likheter och olikheter finns det mellan de olika könen?
- Vad finns inne i kroppen som inte syns utanpå?
- När är det okej att vara naken och när är det mindre passande?

Boktips:

- Naken om baken Martin Olczak, 2002
- Snippor och snoppar Michael Alonzo, 2011 (äldre barn)
- Totte och Malin Gunilla Wolde, 2014 (yngre barn)
- Kroppens ABC, Lina Boozon, Eva Emmelin, Linda Madsen, 2017
- Nyfiken på kroppen, Stephanie Ledu 2013

Sångtips:

- Huvud, axlar knä och tå
- Honky tonky
- Vipp på rumpan affär

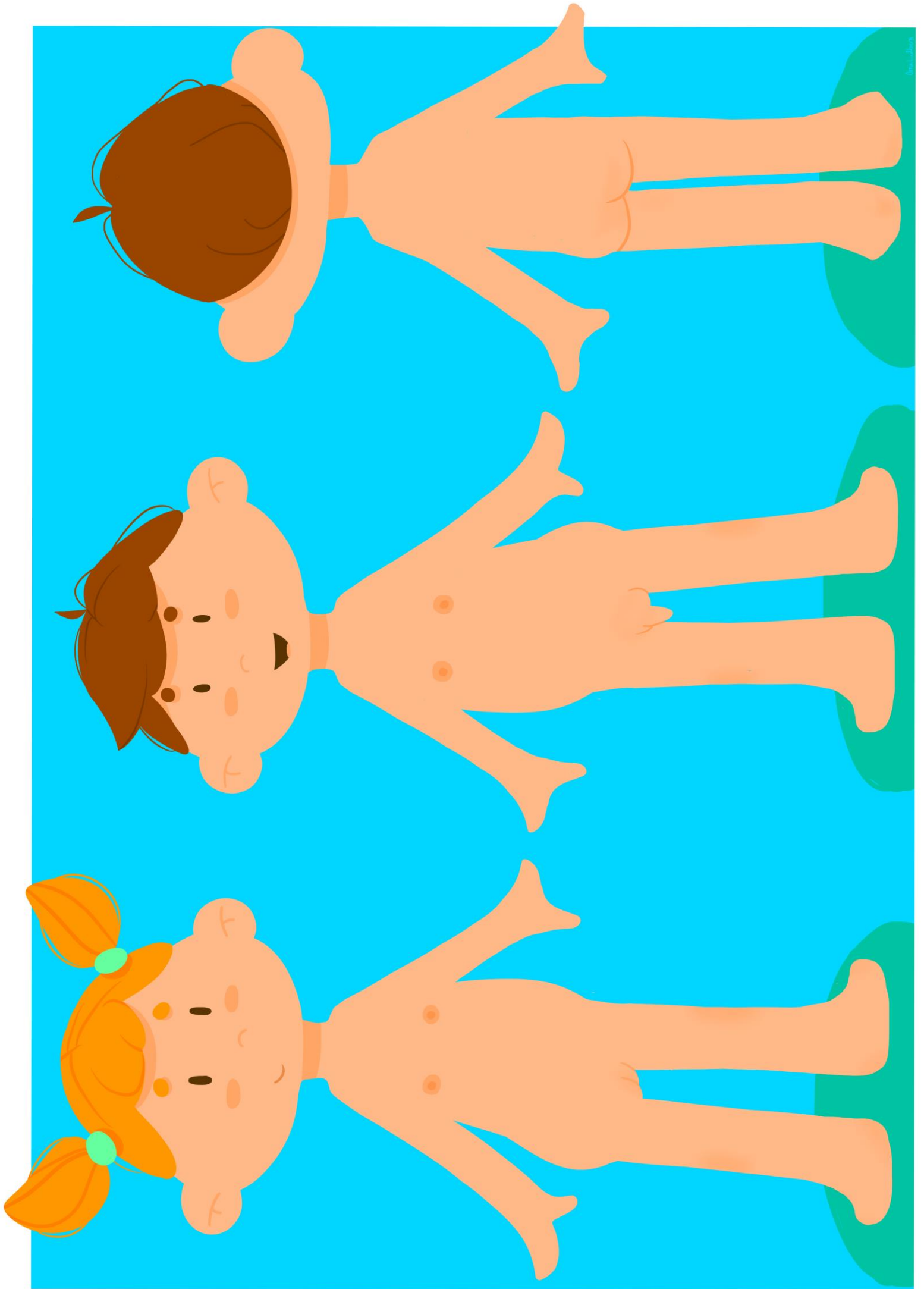

Bild: Doktorslek

Organisationen RFSU (2015) samt författarna Askland och Sataøen (2014) har båda lyft fram att doktorsleken är den vanligaste leken där barn utforskar sin egen samt andra barns kroppar. Förutom att utforska den egna kroppen utforskar barn även varandras kroppar genom lekar. Doktorsleken är det vanligaste sättet att göra det på (Drury & Bukowski, 2013, s. 120). Doktorsleken ger barn möjlighet att själva sätta gränser för när de upplever någonting som inte känns bra. Det finns inte skäl att avbryta leken så länge den hålls positiv och alla deltagarna är med på vad som händer. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 5).

Diskussionstips:

- Diskutera med barnet vad som händer på bilden och om de varit med om något liknande? Hur undersöktes de?
- Diskutera med barnet om hur doktorslek går till. Vilka kroppsdelar är okej att undersöka i leken och vilka är privata.
- Diskutera om att alla har rätt till sina egna gränser och får säga nej då något inte känns okej under lekens gång.

Boktips:

- Lilla Lena är doktor Åsa Karsin, 2016

Sångtips:

- 5 små apor hoppade i sängen

Lektips:

- Leka doktorslek

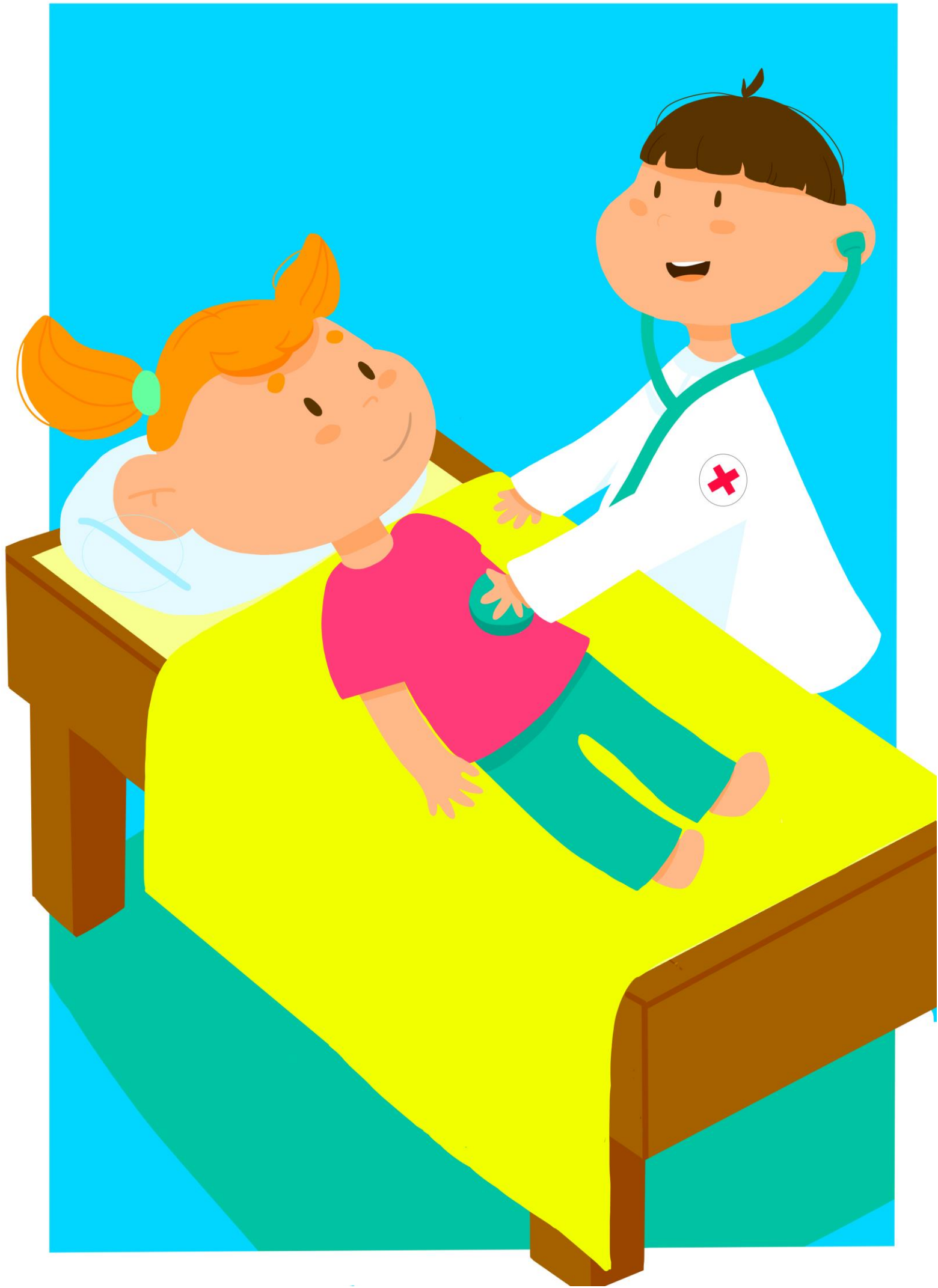

Bild: Kompisar

Ett sätt att stöda barnets sexualitet i vardagen kan vara genom att lära barn att bland annat vänta på sin tur och att tåla motgångar, att kontrollera sina inre impulser och bära ansvar för det hen gör. Genom växelverkan med sina vårdnadshavare växer barnet till en människa som kan älska andra. (Kinnunen, 2003, ss. 195–196).

Diskussionstips

- Diskutera med barnet om att vara kompisar, hur är en bra kompis?
- Vilka olika känslor har vi? Hur reagera om någon är ledsen, glad, arg? Hur vill barnet bli bemött om hen till exempel är ledsen? Vill alla ha en kram, bli kramade?
- Prata om att visa hänsyn till andra, hur gör vi det? Då någon säger nej så bör det respekteras.
- Öva att vänta på sin tur genom spel och lek

Boktips:

- Totte och Emma känner, Gunilla Wolde 2018
- Barnen i kramdalen en saga om integritet, tafsare och nättroll
Andreas Sjölander och Emelie Sjölander, 2017
- Så känns det, Katerina Janouch 2016
- Så bråkar man och så blir man sams, Katerina Janouch 2017

Sångtips:

- Du kan få en kram av mig

Speltips:

- Spela det utvecklade memoryspelet

Lektips:

- Barn parvis, kittla/smeka varandra turvis. När den som blir smekt/kittlad säger stopp, så vänder turen

Bild: Flicka som är utklädd till Superman och en pojke som är utklädd till prinsessa

I Larsson och Svedins forskning skrivs det om att det är ovanligt att barnen säger sig vara det andra könet men att det nog har observerats att barnen klär ut sig och leker det andra könet, till exempel använde pojkar klänningar. (Larsson & Svedin, 2002, s. 259)

Tips på diskussion:

- Diskutera med barnen vad de ser på bilden, vad brukar de klä ut sig till? Skulle de kunna använda typiska flick/pojke kläder?
- Vad väcker det för tankar?
- Diskutera om att alla har rätt till att använda vilka kläder som helst.
- Hurdana olika familjekonstellationer finns det? Hur kan en familj se ut?

Boktips:

- Jag är Linus en pojke med snippa Gisslow Camilla och Klaudia Drabikowska, 2018
- Lill-Zlatan och morbror raring Pija Lindenbaum, 2008
- Kenta och barbisarna, Pija Lindenbaum
- Håkan Bråkan och sagodagen Sören Olsson och Andreas Jacobsson, 2010
- Stjärnfamiljer, Minna Paananen och Erika Dobbartin 2014
- Min familj, Anna-Clara Tidholm 2009

Lektips:

- Klä ut sig till olika roller/figurer.

Bild: Beröring, ett barn blir smekt på ryggen av ett annat barn

Sakta men säkert börjar barnet få en förståelse om vad som är tillåtet och inte tillåtet samt om vad som är privat och inte privat. Berätta för barnet att det är okej att röra sin egen kropp men att detta helst skall ske privat. Här kan det till exempel nämnas att toalettbesök är något barnet gör ensam. (Väestöliitto).

Diskussionstips:

- Diskutera med barnet om vad de ser på bilden
- Vilka tankar väcker det?
- Diskutera om beröring och kramar och att barnet alltid har rätt att säga nej då något inte känns okej

Boktips:

- Barnen i kramdalen

Sångtips:

- Stopp min kroppsång

Lektips:

- Biltvätten – två vuxna sitter mitt emot varandra och är biltvätten. Barnen kryper runt som bilar, bilarna kommer turvíst in till biltvätten. Där tvättas de, shamponeras och skrubbas tills de är skinande rena. De vuxna berör barnen på olika sätt då de tvättar.

Bild: Ett barn klädd i baddräkt

Ingman-Friberg och Cacciatore lyfter även fram att områden under baddräkten är sådana områden som ingen annan har rätt till, då de är privata. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, ss. 25-26). Även Väestöliitto har tagit upp att området under baddräkten är ett bra sätt att tala om för barn vilka områden som är privata, de har börjat tala om "baddräkts regeln" och uppmuntrar vuxna till att bekanta sig med regeln tillsammans med barnet. (Väestöliitto).

Tips på diskussion:

- Prata med barnet om baddräktsmodellen, alltså om att de kroppsdelar som finns under baddräkten är privata. Ingen får röra där utan lov.
- Tala om för barnet att det är bra att berätta för någon vuxen om barnet blivit berörd under baddräkten.

Boktips:

- Vilda säger nej!, Marie Bossom Rydell och Eva-Marie Wadman 2003
- NEJ sa lilla P, Inger och Lasse Sandberg 1992
- Lilla nej boken, Sara Sjögren och Anna Forsmark 2018

Lektips:

- Barn parvis, kittla/smeka varandra turvis. När den som blir smekt/kittlad säger stopp, så vänder turen

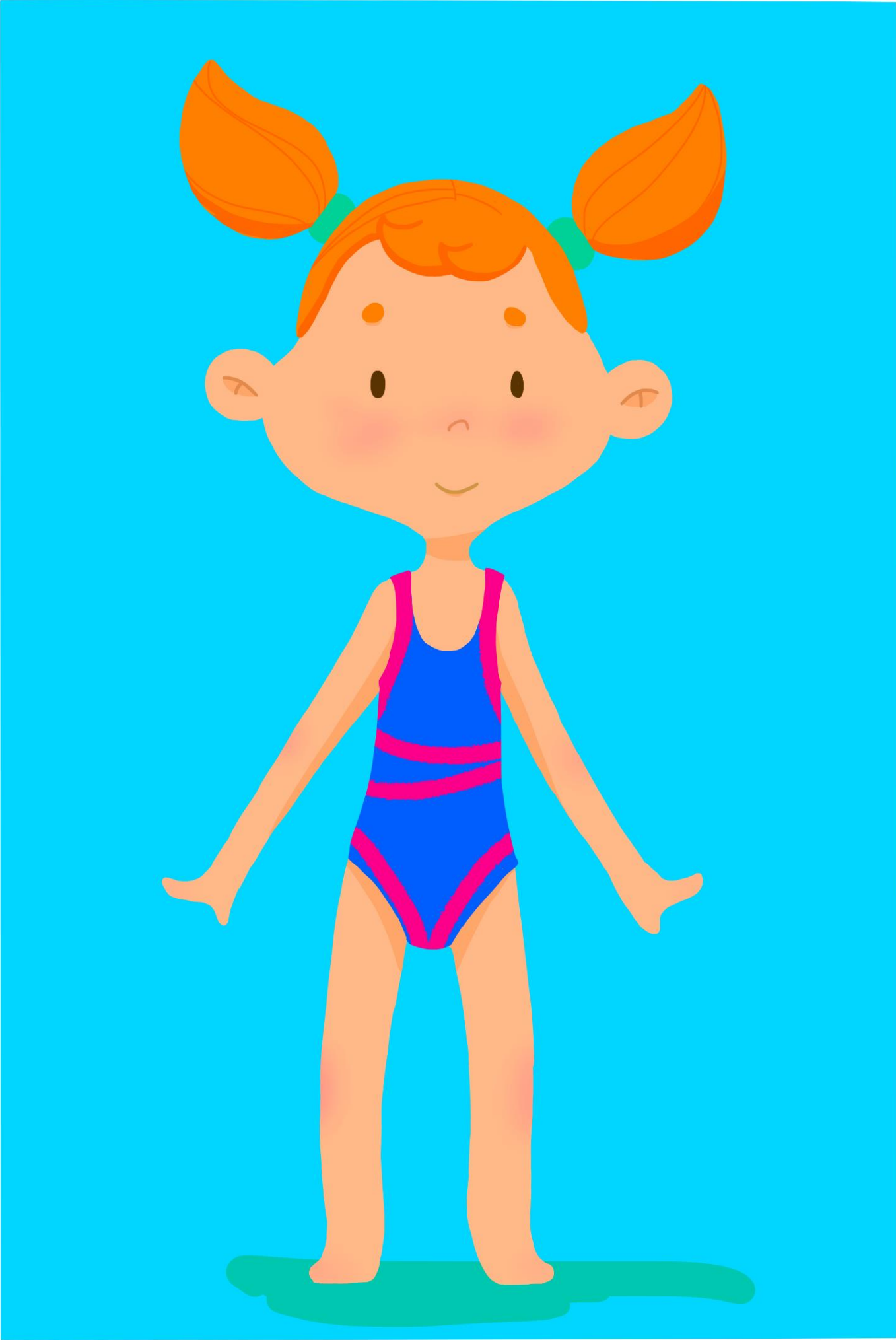

Bild: Flickor och pojkar från olika länder

Familjer består av olika konstellationer, åsikter gällande uppfostran samt olika kulturella bakgrunder som påverkar vårdnadshavarnas sätt att uppfostra barnen. Inom småbarnspedagogiken finns det allt mer olika familjer och kulturer vilket resulterar i att det är ytterst viktigt att diskutera om till exempel sexualfostran för att nå en slutsats om hurdan uppfostran som lämpar sig för alla barn. I dagens läge är sexualfostran inte en del av läroplanen vilket ofta medför att diskussioner kring ämnet inte förekommer förrän det uppstår en situation med ett barn i gruppen. (Kangaskoski, 2016, ss. 198–199).

Tips på diskussion:

- Diskutera med barnet om vad de ser på bilden?
- Fastän hudfärg och kroppsform kan vara olika så är vi ändå alla likadana. Känner de någon som ser "annorlunda" ut än de själva?
- Diskutera om olika kulturer och vad som är typiskt där?

Boktips:

- Alla barns rätt en bok om barnkonventionen 2010

Sångtips:

- <https://www.youtube.com/watch?v=UVB4QhZeErg>
(Barnkonventionen)

Lektips:

- Fantasilek. Flyg till ett annat land och lyssna på typisk musik därifrån, smaka på typisk mat och titta på bilder hur det ser ut där.

Bild: Vilostund, barn som har handen innanför byxan

Vanliga situationer då barn tar till onani är när de skall sova eller vila samt då de väntar på maten. I samband med att barnet växer får hen vanligtvis en uppfattning och kunskap om när detta beteende är passande och när det inte är det. Ifall det skulle visa sig att ett barn inte fått denna uppfattning är det viktigt att en vuxen talar om det för barnet. (RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning, 2015, s. 4).

Diskussionstips:

- Hur känns stunden innan barnet somnar? Vad hjälper barnet att slappna av och komma till ro?
- Vad händer på bilden?
- Ifall barnet nämner att hen rör på snoppen/snippan för att slappna av, var förberedd på att ta den diskussionen. Berätta att det är helt okej men att det bör ske privat. Till exempel att under täcket är det helt okej, men att det inte är okej vid matbordet.
- När är det okej att ha handen i byxorna?

Boktips:

- Ingrid ska sova, Katerina Janouch & Mervi Lindman 2008
- Sov nu Vesta-Linnea, Tove Appelgren 2016

Orna Lindberg

Källor till diskussionskortens teori

Kinnunen, S. (2003). Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja OY.

Ünlüer, E. (2018). Examination of Preschool Teachers' Views. Universal Journal of Educational Research, 2815-2821. Hämtat från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1198908.pdf> den 10. 02. 2019

RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning. (2015). Barns sexualitet - en vägledning. Stockholm. Hämtat från RFSU - Riksförbundet för Sexuell Upplysning: https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/barnssexualitet_web.pdf den 03. 02. 2019

Larsson, I., & Svedin, C. G. (2002). Teachers' and parents' reports on 3- to 6-year-old children's sexual behavior—a compariso. Child Abuse & Neglect, 247-266. Hämtat den 19. 02. 2019

Väestöliitto. (u.d.). Stöd barnets utveckling, åldersenligt, barnanpassad sexualfostran. Hämtat från Väestöliitto: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/3d51193198ee367ac736a2a93922b498/1548670079/application/pdf/4946046/vaestoliitto_A1_juliste_RU_verkko.pdf den 11. 01. 2019

Askland, L., & Sataøen, S. O. (2014). Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt. Stockholm: Liber AB.

Drury, K. M., & Bukowski, W. M. (2013). Sexual development. Handbook of Child and Adolescent Sexuality, 115-144. Hämtat den 25. 02. 2019

Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2015). Sexualiteten steg för steg. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

RFSL. Rådgivningen Skåne. (u.d.). Hämtat från Självkänsla, sexualitet, identitet: <http://www.rfsradgivningenskane.se/sjalvkansla-sexualitet-identitet/> den 25. 03. 2019

Ingman-Friberg, S., & Cacciatore, R. (2016). Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Tallin: Kustannus Oy Duodecim, Väestöliiton Familia Oy.

Väestöliitto. (u.d.). Alla har rätt att bestämma över sin egen kropp. Kunskap, färdigheter och attityder för barn. Hämtat från http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/de39b8b6769fadd9f81a522ff35b5086/1548498319/application/pdf/6366525/Turvataidot%20ja%20lapsen%20keho_svenska.pdf den 26. 01. 2019